

Türkiye’de Kamu Yönetimi ve İşletme Eğitiminde Bilişim ve Diğer Teknolojiler: Literatür, Tarihsel Gelişim, Dersler ve Sorunlar*

Digital and Other Technologies in Turkish Public Administration and Business Administration Education: Literature, Historical Developments, Courses, and Challenges

Hüseyin ÖZGÜR^{1**}

Saynur ÇİÇEK²

¹ Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hozgur@pau.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1219-1273>

² Pamukkale Üniversitesi, Buldan MYO, scicek@pau.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8376-8290>

** Yazışılan Yazar/Corresponding author

Makale Geliş/Received: 11 Aralık 2020

Makale Kabul/Accepted: 19 Ocak 2021

Öz

Bilgi teknolojileri ve bilgi işlem dersleri, profesyonel eğitimin ve özellikle de Türkiye’de Kamu Yönetimi alanında lisans ve yüksek lisans programlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu makalede, Türkiye’de Kamu Yönetimi programlarında, çeşitli dijital ve dijital olmayan teknolojilerin kullanımını ilgili literatür ile tarihsel ve güncel eğilimler, Bilgi İşlem, e-Devlet ile Yönetim Bilişim Sistemleri dersleri, uzaktan eğitim dersleri ve bunların zorlukları incelenmektedir. Türkiye’de Kamu Yönetimi ve İşletme eğitimi-öğretiminde teknoloji kullanımıyla ilgili literatür farklı yayın türlerine ve mekânlara dağınmıştır. Türkiye’de Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji kullanımı ve teknolojiyle ilgili derslerin eğitimine dair literatür boşluklu ve zayıftır. Kamu Yönetimi eğitiminde e-Devlet, YBS, BİT ve teknoloji kullanımına dair literatür bu makalede özetlenmektedir. Türkiye’de İşletme ve diğer sosyal bilimlere göre Kamu Yönetimi teknoloji eğitiminde zayıf kalmaktadır. Teknolojiyi kullanmaya yönelik isteksizlik, teknolojiyi eğitim-öğretimde kullanım yönü güçlü öğretim üyelerinin Kamu Yönetimi alanında sayıca yetersizliği, teknoloji kullanımına dair literatürün satır aralarında kalması önemli sorun alanları arasındadır.

Anahtar kelimeler: Teknoloji, bilişim, kişisel mikro bilgisayarlar, yazılım, Kamu Yönetimi programlarında eğitim, Türkiye, literatür taraması

JEL kodları: A22, A23, D80, I21, I23, O33

Abstract

Information technologies and computing courses have increasingly become an indispensable part of professional training and especially academic undergraduate and graduate programs in public administration in Turkey. This paper examines the related literature, historical and current trends, courses and challenges in computing e-Government courses, MIS education, distance education as well as utilization of various digital technologies in Public Administration (PA) and Business Administration (BA) programs in Turkey. The literature on the technology utilization in Public Administration education in Turkey is sparsely distributed into different publication types and venues. The technology usage and teaching of technology related courses in Turkish Public Administration is limited and full of gaps. In this article, literature providing information about e-State, MIS, ICT and technology utilization in Public Administration are summarized. Comparing BA and other social sciences, teaching and utilization of technology in PA Turkey is backward. Reluctance to usage of technology in classrooms, under-representation of technically-renowned faculty members in Public Administration, and indirect literature are among the major issues in teaching.

Keywords: Technology, informatics, personal micro computers, software, education in Public Administration programs, Turkey, literature review.

JEL codes: A22, A23, D80, I21, I23, O33

* Bu makale Kasım 2017’de Isparta’da SDÜ’de gerçekleştirilen Kamu Yönetimi Forumu ve Sempozyumu (KAYFOR) 15’de aynı yazarlar tarafından sunulan bildirinin Türkiye özeline odaklanan kısmının geliştirilmiş ve güncellenmiş versiyonudur.

* Bu makalede Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2020 yılında Prof.Dr. Hüseyin Özgür danışmanlığında Saynur Çiçek tarafından tamamlanan “Türkiye’de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitim-Öğretimi: Alanyazımsal Gelişim ve Eğilimler” başlıklı doktora tezindeki bilgilerden genişçe yararlanılmıştır.

1. GİRİŞ: ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE PLANI

Türkiye'de Kamu Yönetimi disiplininin tarihsel gelişimine paralel biçimde disiplin hakkında akademik çalışmalar gelişme göstermektedir. Kamu Yönetimi disiplindeki bu evrilmeye gerçekleşen kamusal alan, kamu hizmeti gibi değişme gösteren alanlarda da sürekli sorgulamalar ve araştırmalar yapılmaktadır. Bununla birlikte, Dünyada ve Türkiye'de Kamu Yönetimi disiplninde meydana gelen değişim ve dönüşümlerin Türkiye'de eğitim-öğretim alanına ve ders kitaplarına yansması aynı hız ve yaygınlıkla gelişme gösterememiştir. Türkiye'de Kamu Yönetimi ve disiplini alanındaki akademik yayınların sayısı artarken içeriği sınırlı ve nispeten eski kalmaktadır. Oysa kamu yönetimi uygulamaları, anlayışları ve disiplini alanlarındaki gelişmelerin genellikle aynı zamanda eğitim-öğretim boyutu da bulunmaktadır. Kamu yönetimine dair araştırmalarda ve yayınlarda eğitim faaliyetleri genellikle unutulmaktadır. Bilişim ve diğer teknolojiler e-Devlet uygulamalarına yansırken, kamu personeli adaylarını hizmet öncesinde yetiştiren yükseköğretim kurumlarında bilişim ve diğer teknolojilerin ne kadar yer aldığıyla ilgili akademik çalışmalar sınırlı kalmıştır, yine de satır aralarında değinmeler vardır ve ilgi düzeyinin yükselmektedir.

Kişisel bilgisayarların ucuzlayıp yaygınlaşması, tablet ve cep telefonu gibi diğer cihazların kapasite ve program kullanım çeşitliliğindeki artış, İnternetin kullanımında artan yaygınlık gibi gelişmeler dijital bilgi teknolojileri eğitimi ile çevrimiçi dersler ve danışmanlıklar dahil çeşitli eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretim elemanı-öğrenci etkileşimlerinde kullanımını teşvik etmekte ve kolaylaştırmaktadır. Tüm bu gelişmeler ancak 1990'ların sonlarında yaygınlaşmaya başlamış; 2000'lerde başka birçok ülkede ve Türkiye'de de kapsamlı şekilde kullanılır hale gelmiş, 2010'larda bu ivme hızlanmış iken Covid -19 pandemisinin etkisiyle Mart 2020'den itibaren en üst seviyeye çıkmıştır. Özellikle de akademik veri tabanlarının yaygınlaşması, Web 2.0 uygulamaları, online ders yazılım ve mobil uygulamaları, diğer bilgi ve bilişim teknolojilerinin üniversitelerin Kamu Yönetimi ve İşletme dâhil tüm Sosyal Bilimler programlarında daha çok ve yaygın kullanımı mümkün olmuştur. Bir yandan bilgisayar dersleri veya Türkiye'de 2010'larda moda adıyla Temel Bilgi Teknolojileri diğer yanda Kamu Yönetimi programlarının derslerinde geniş anlamda teknoloji kullanımı Türkiye için bir sorun ve fırsat alanıdır.

Dünyada gelişmiş ülkelerde eğitim teknolojilerinin bir kısmının Türkiye'ye yansmaları hayli gecikmeli ve sınırlı kalmıştır (Özgür ve Çiçek, 2017); hatta Kamu Yönetimi ile İşletme eğitimi ve öğretiminde Türkiye'deki üniversitelerde kimi teknolojilerin yaygın ve kapsamlı kullanımı (Çiçek, 2020), çok uzun süre, bazen Covid -19 etkisiyle çevrimiçi eğitime geçilmesine kadar, yaygınlaşmamıştır; elbette istisnalar vardır. Türkiye'de Kamu Yönetimi lisans ve lisansüstü programlarında teknoloji kullanımının geçmişi, bugünü ve geleceği araştırmaya değer bir konudur. Bu araştırmaların yapılması ve yayına dönüştürülmesi açısından Türkiye ABD, Kanada, Batı Avrupa ülkelerine göre çok geri kalmış durumdadır.

Türkiye'de kamu sektöründe teknoloji kullanımı ile Kamu Yönetimi eğitiminde çeşitli teknolojilerin arz ve talep yönüyle ilişkisinin incelenmesi de eksik kalmıştır. Bu makalede Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitimi-öğretimi alanında dijitalleşme ve uzaktan eğitim gibi konuları da kapsayan ancak dijital olmayan veya 2010'larda demode olup büyük ölçüde terk edilen, fakat geçen birkaç onyılda, kullanılan diğer teknolojilerin geçmişi ve bugünkü durumu da akademik literatüre yansıdığı haliyle ve ölçüde incelenmektedir.

Kamu Yönetimi lisans ve lisansüstü programlarında teknoloji kullanımı sorunsalına dair literatür ABD'de 1990'larda, Güney Kore, İngiltere, Kanada ve Hindistan gibi ülkelerde 2000'lerde, Türkiye'de ise ancak 2010'larda ortaya çıkmıştır (Çiçek, 2020; Özgür ve Çiçek, 2017). Elbette 2010'lar öncesi dönemde 1970'lere kadar giden biçimde Mihçioğlu'nun (1988) kitabı örneğinde olduğu gibi konu satır aralarında, dolaylı ve kısa metinlerle ele alınmıştır. Bu makalede eski ve yeni, doğrudan ve dolaylı Türkiye özelinde Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji alanyazını tespit edilmekte, sistematik olarak analiz edilmekte; literatür ve uygulamadaki gelişmeler ve eksiklikler ortaya konmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitim-öğretimi literatüründe öğrenci seçiminden ders materyallerinin sunumuna, öğrencilerle iletişimden ders kitaplarında dijital ve diğer teknoloji konusuna yer verilmesi durumuna, uzaktan eğitim programlarının durumuna kadar teknolojiye dair çeşitli gelişmeler ve sorunlar sistematik biçimde alanyazın incelemesi yöntemiyle irdelenmektedir. Alanyazın incelemesi yöntemiyle yapılan bu çalışmada önceki ilgili çalışmaların odaklandığı konular belirlenmekte; aynı zamanda Kamu Yönetimi eğitim-öğretiminde kullanımına literatürde ancak satır aralarında yer verilen çeşitli teknolojilere ve bilişim ürünlerine işaret edilmektedir. Kamu Yönetimi eğitim-öğretimi alanında teknoloji ve yazılımların kullanımındaki gelişmelerin incelenmesi yoluyla bellek oluşturmak, unutulmaya yüz tutan, kolayca farkına varılamayan ve/veya erişimi güç olan eserleri hatırlatmak da bu çalışmanın ikincil amaçları arasındadır.

Çalışmada bilişim, e-Devlet, uzaktan eğitim, uzaktan ve örgün bileşimi karma eğitim, simülasyon, görsel eğitim materyalleri, Bilişim ve İletişim Teknolojileri (Information and Communication Technologies – ICTs), İnternet kullanımı, bilgisayar ve/veya internet temelli eğitsel oyunlar ve yazılımlar ve mobil uygulamalardaki gelişmelerin Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitim-öğretimi literatürüne yansımaları ele alınmaktadır. Makalede Türkiye'deki Kamu Yönetimi eğitim ve öğretimi literatüründe geniş anlamında teknoloji incelenmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de Kamu Yönetimi programları ile eğitim ve öğretimine dair literatürde teknolojiye nasıl ve ne ölçüde yer verildiği tarihsel bir süreçte ele alınarak, eğilimler, gelişmeler ve sorunlar sistematik biçimde literatür (alanyazın) incelemesi yoluyla ortaya konmaktadır. Makalede, Kamu Yönetimi alanında teknoloji konusuna yer veren dergiler ile telif ve editörlü kitaplar incelenmektedir. Çalışmada bir yandan dünyada ve Türkiye'de yükseköğretimde geçmiş ve güncel Kamu Yönetimi eğitim-öğretiminde teknoloji kullanımındaki gelişmeler incelenerek bütüncül bir yaklaşım sergilenmektedir.

2. YÜKSEKÖĞRETİM DÜZEYİNDE EĞİTİM-ÖĞRETİMDE TEKNOLOJİ VE KAMU KAMU VE ÖZEL SEKTÖRE YÖNELİK TEKNOLOJİ EĞİTİMİNİN BOYUTLARI

Türkiye'de kamu yönetiminde teknoloji ve dijitalleşme kullanımının gelişimi ve sorunlarına geçmeden önce yükseköğretim lisans ve lisansüstü düzeyinde teknoloji kullanımının neleri kapsadığına dair tartışmalara kısaca yer verilebilir. Aktif öğrenmenin bazı teknikleri ile eğitim-öğretimde teknoloji kullanımı arasındaki kuvvetli ilişkilerin vardır. Farklı öğrenme yaklaşım ve metotlarını karşılaştırıp aktif öğrenme ve simülasyon uygulamalarına vurgu yapan Pam Bromley (2013) aktif öğrenme tekniklerini 1) simülasyon, 2) durum çalışması, 3) geliştirilmiş dersler, 4) büyük grup tartışmaları, 5) küçük grup çalışması ve 6) sınıf yazarlığı olarak sınıflandırır. Mobil ve internet tabanlı uygulamalar dahil en yeni teknolojileri alan sınırlamaksızın, tanıtan bir çalışma Bekir Parlak (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Eğitim teknolojilerinin biçimlerini bir tabloyla gösteren Kerrigan ve Luke (1989) ise Kamu Yönetimi hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim-öğretiminde pasif ve aktif öğrenmeye dayalı teknolojinin, 1980'lerdeki, pasif öğrenme araçlarını, statik ortam, baskı, slaytlar ve asetatlar, dinamik ortam araçlarını ise filmler, video kasetleri ve diskler olarak listelemekteydi. Türkiye'de eğitim-öğretimde video kullanımına dair öncü makalelerden birisi --orijinali 1986 yılında ve Almanca dilinde yayımlanan-- Bates'in (1994) bir makalesinin çevirisidir. Eğitim ve insan ilişkisini eğitim teknolojinde sorgulayan Cevat Alkan (1990) insanoglunun sürekli eğitimin "nasıl" olması gerektiği üzerinde çaba harcadığını aslında eğitim uygulamaları ile "nasıl öğretelim" sorusunun eş zamanlı ilerlediğini söylemektedir. Eğitim teknolojilerinin uzun geçmişine ve sürekli değişip ve yenilediğine inanan Alkan'a (1990: 352) göre, bu teknolojiler eğitim ve öğretim metotlarında yer almaktadır. Öyleyse, Kamu Yönetimi eğitim-öğretiminde de farklı teknolojilerin gelişim izi uzun vadede sürülebilir.

ABD'de ve Avrupa'da genelde sosyal bilimlerde özelde Kamu Yönetimi ve komşu alanlarda eğitim öğretimde ve araştırmalarda teknoloji kullanımı ve teknolojiyle ilişkili dersler ve bunlara ilaveten bu disiplinlerde kişisel bilgisayar kullanımı, yönetim bilişim sistemleri, e-Devlet, bilgi toplumu, insan-makine-teknoloji etkileşimi alanlarında çok sayıda süreli yayın, telif ve editörlü kitap yayımlanmakta ve düzenli uluslararası ve özellikle ulusal akademik etkinlikler düzenlenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (ve Avrupa'da Kamu Yönetimi (Journal of Public Affairs Education / JPAE, ABD, Teaching Public Administration / TPA, İngiltere), Siyaset Bilimi (Journal of Political Science Education / JPSE, ABD ve Teaching Political Science / TPS, İngiltere), Psikoloji, İşletme, Tarih gibi komşu alanların eğitim-öğretimine dair süreli akademik dergiler yayımlanmaktadır. Hatta bu ve diğer akademik dergilerin bazılarında eğitim-öğretimde teknoloji konulu özel / tematik sayılar (örneğin, Asal, Kollars, Raymond ve Rosen, 2013: JPSE; Kraemer ve Dedrick, 1997: J-PART) yayımlanmaktadır. Asal ve arkadaşlarının (2013) editörlüğünde JPSE'deki tematik sayının başlığı "Bringing Interactive Simulations into the Political Science Classroom" adını taşımaktadır. Ayrıca Kamu Yönetimi ve komşu bu sosyal bilim alanlarında spesifik telif ve editörlü kitaplar (örneğin, Glover ve Tagliarina, 2013: Siyaset Bilimi) ile konferanslar vardır. Kamu Yönetimi alanında eğitim-öğretime odaklanan TPA (örneğin, McQuiston ve Manoharan, 2020: Asya) ve JPAE(örneğin, Purón-Cid, 2017: Latin Amerika) gibi uzmanlaşmış dergilerde makaleler yayımlanmaktadır. Ayrıca çeşitli editörlü kitaplardaki münferit bölümler de bazen eğitimde teknoloji kullanımına dair betimleyici, alan araştırmasına dayalı veya bir veya az sayıdaki üniversitede ilgili programlardaki deneyimleri ele alarak literatüre katkı sağlamaktadırlar.

Türkiye'de ise Kamu Yönetimine komşu sayılabilecek Tarih Öğretimi (örneğin, Demircioğlu, 2014; Demircioğlu ve Turan, 2014; Turan, 2014) gibi bazı alanlarda eğitim-öğretimde bilişim ve teknolojiyi kapsamlı olarak ele alan çalışmalara az da olsa rastlanırken, doğrudan Kamu Yönetimi ve/veya Siyaset Bilimi eğitiminde teknolojiye dair hiçbir kapsamlı eser yoktur.

Türkiye'de kamu yönetiminin hizmet sunumu boyutunda teknoloji kullanımına dair kavramsal, entelektüel ve pratiğe yönelik çalışmalar (örneğin, Aydın, 2007; Balcı, 2003; Karkın ve Özgür, 2012; Lelebici, Öktem ve Aydın, 2003; Öktem, 2004; Öktem ve Aydın, 2005; Öktem ve Çiftçi, 2020; Sadioğlu ve Yıldız, 2007; Yıldız ve Karakaya Polat, 2012) görece olarak daha bol iken, eğitim-öğretimde teknoloji çalışmaları sınırlı, genellikle satır aralarında ve dağınıktır. Bu çalışmaların bir kısmında Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji boyutu sınırlı ve ikincil düzeyde ele alınmaktadır.

Teknolojideki değişimler sosyal ve iktisadi hayatta ve kamu hizmetlerinin sunumu ile örgütlenmesinde, kamu yönetiminin ve özel sektör işletmelerinin işleyişi ile eğitim ve öğretiminde önemli dönüşümleri tetiklemektedir. Makalede bu değişimler etkisinde Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde geçmiş ve güncel teknolojik gelişmeler ışığında bölümler arasında karşılaştırmalar yapmak ve derslerin ile kimi bulguların içiçe geçmişliği gibi nedenlerle İşletme (örneğin, Akpınar, 1998; Mihçioğlu, 1988; Sezen, 1995; Varol ve Varol, 1995) ve Kamu Yönetimi eğitim-öğretimi birlikte incelenmektedir. Bu makalede Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde teknoloji kullanımının eğilimleri, gelişmeleri, örnekleri ve sorunları literatür / alanyazın incelemesi temelinde irdelenmektedir.

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ VE İŞLETME EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİ VE EĞİTİM TEKNOLOJİSİ LİTERATÜRÜ

3.1. Dünyada Kamu Yönetimi Eğitiminde Teknoloji Kullanımı Literatürü

Dünyada Kamu Yönetimi eğitimi ve teknoloji ilişkisinde öncü literatür 1960'larda başlamış olup konu başlığı çeşitleri, yayın sayıları ve kalitelerinde ciddi artışlar görülmektedir (Çiçek, 2020; Özgür ve Çiçek, 2017). ABD'de ve Avrupa'da özelde sosyal bilimlerde hatta daha spesifik olarak Kamu Yönetimi ve İşletme programlarında insan-makine-teknoloji etkileşimi (detaylı bilgi için bakınız: Dikmen, 2014) teknoloji, bilişim sistemleri alanlarında çok sayıda süreli yayın, telif ve editörlü kitap yayımlanmakta ve düzenli ulusal ve uluslararası etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Uluslararası literatürde Kamu Yönetimi programlarında teknoloji kullanımı ABD ve İngiltere özelinde, 1960 yıllarda, sorunsalına dair literatür ise ABD'de 1980'lerde başlamıştır. Kanada'da Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji yazını 1990'lardan itibaren yavaş şekilde gelişmektedir. Güney Kore, Brezilya, Kuzey İrlanda ve Hindistan gibi ülkelerde de Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji kullanımı İngilizce literatürde 2000'lerden itibaren yer almaktadır (Çiçek, 2020; Özgür ve Çiçek, 2017). Latin Amerika ülkelerinde de Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji konusu JPAE gibi İngilizce dilindeki anaakım Kamu Yönetimi eğitimi dergilerinde (örneğin, Araya Moreno, 2007; Purón-Cid, 2017) işlenmektedir.

T. M. Porter (1986) *The Rise of Statistical Thinking, 1820–1900* başlıklı kitabında günümüzdeki bilgisayarların gelişimini hesap makinalarıyla başlatmaktadır. İstatiksel düşüncenin yükselişiyle birlikte, gelişmiş hesap makinalarının kullanılmaya başlanması beraberinde artan verilerin analiz edilmesi sürecindeki ihtiyaçlar ve değişimler bilgisayarların ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de ise İstatistiksel analiz yazılımlarının İşletme ve Kamu Yönetimi alan araştırmalarında kullanımı 1980'lere, yaygınlaşmaya başlamasıysa 1990'lara gitmektedir.

Kenneth L. Kraemer ve Jason Dedrick (1997) "Computing and Public Organizations" başlıklı ve bol atıf alan J-PART makalesinde ABD'de kamu kurumlarında bilgisayar kullanımı ve bu kullanıcıların eğitimi üzerinde zengin kaynakçalı ve derinlemesine bir analiz yapmışlardır. Öte yandan Alana Northrop (1987; 1999) birkaç etkili eserinde spesifik olarak Kamu Yönetimi lisans ve lisansüstü eğitiminde teknoloji, bilgi teknolojileri, bilgisayar dersleri ile bu derslere dair ders kitaplarına ve tüm bu konulardaki ders kitaplarına detaylı biçimde yer vermektedir. Northrop'un 1999 yılındaki editörlü kitap bölümünün lisanüstü düzeyde bilgi teknolojileri eğitiminin sorunlarına odaklanması da oldukça anlamlı ve spesifik bir çalışmaya işaret etmektedir. Aslında ABD açısından bu literatürü genişletmek mümkündür.

3.2. Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitim-Öğretiminde Teknoloji Literatürü

Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde literatür incelemesi konusunda doğrudan sadece iki eser vardır. Bunlardan Saynur Çiçek (2020) doktora tezinde doğrudan Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitiminde hem lisans hem de lisansüstünü çok geniş bir tarih aralığında, Osmanlı Devleti modern döneminden itibaren, alanyazınsal inceleme yoluyla irdelemiş olup diğer çalışma ise Özgür ve Çiçek (2017) tarafından KAYFOR 15'de sunulan ancak tam metni basılmamış bildiridir. Bu bildiride yazarlar Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde İngilizce dilindeki uluslararası ve Türkçe dilindeki ulusal literatürü dengeli ve benzer uzunluklarda detaylı şekilde yine alanyazınsal inceleme yoluyla ele almışlardır. Kamu Yönetimi veya e-Devlet ve bilişim alanında literatür analizi sunan ise dört çalışma bulunmaktadır. Sadioğlu ve Yıldız (2007) Kamu Yönetimi literatürünü, Önder ve Brower (2013), Amme İdaresi Dergisi ile nitelikli seçili yabancı dergileri karşılaştırmışlardır. Yıldız (2007) ise İngilizce dilinde alan araştırması içeren uluslararası e-Devlet literatürünü meta-analiz yoluyla gözden geçirip değerlendirmiştir.

Kamu Yönetimi disiplininin Türkiye'deki gelişiminde öncü ve yapı taşları olan önemli akademik etkinliklerdeki bazı bildiriler bu makalede sorgulanan kimi bilgileri temin edicidir. 1994'deki Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu (TODAİE), 2010'daki Kamu Yönetimi ve Teknoloji temalı KAYFOR 8 (TODAİE), 2017'deki Kamu Yönetimi ve Kamu Politikasında Dijitalleşme temalı KAYFOR 15 (SDÜ) 2019'daki Kamu Yönetimi Eğitimi temalı KAYFOR 16'nın (NNY) akademik etkinliklerinin özel bir yeri vardır. Bu etkinliklerdeki kimi bildiriler Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji kullanımına yer vermektedirler. İlaveten, Okcu, Parlak ve Akman'ın (2015) Kamu Yönetimi Eğitimi editörlü kitabında (örneğin, Gül, 2015; Özgür ve Çiğeroğlu Öztepe, 2015), Amme İdaresi Dergisinde (AİD) (örneğin, Ataklı, 1991; Bensghir Kaya, 2002; Bulut, 1977; Heper ve Berkman, 1979; Polatoğlu ve Aykut, 1994), Ankara Üniversitesi SBF Dergisi (örneğin, Ömürgönülşen, 2010; Yasa, 1963) ve 2020 itibarıyla henüz 2. Cildinde olan Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisinde (KAYTEK) (örneğin, Öktem ve Çiftçi, 2020; Yaman, Bilgin ve Çakır, 2020) konuyla ilgili eserler daha sıklıkla yer almaktadır. 1994 yılında TODAİE tarafından 48 bildirinin sunumuyla gerçekleştirilen ve 1995 yılında iki cilt halinde basılan Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu alanın gelişimde önemli rol oynasa da, bu Sempozyumda disiplinindeki gelişmelerin eğitim-öğretime etkilerine dair sunumlar (örneğin, Sezen, 1995; Kaya Bengshir, 1995; Varol ve Varol, 1995) sınırlı sayıdadır. Hafize Keser (örneğin, 1982; 1988) eğitimde teknoloji konusuna 1982-2020 döneminde kendisinin tamamladığı ve yönettiği lisansüstü tezler, yayımladığı makaleler yoluyla önemli ve kesintisiz katkılarda bulunmuş, pay sahibi olduğu eserler adeta literatür oluşturmuştur. Kamu Yönetimi ve teknoloji ilişkisi ile Kamu Yönetimi ve Kamu Politikası eğitimi alanlarında da Mete Yıldız'ın tek başına ve ortak Türkçe ve İngilizce çok sayıda eseri vardır. 2010 yılında düzenlenip bildirileri 2011 yılında basılan Kamu Yönetimi ve Teknoloji temalı KAYFOR 8'de kamu yönetiminde teknoloji kullanımına dair çok sayıda bildiri sunulsa da, Kamu Yönetimi eğitim-öğretimi ile teknoloji ilişkisi üzerine çalışmalar (örneğin, Bircan ve Okutan, 2011; Köseoğlu, 2011) birkaç istisna dışında yok denecek kadar azdır.

Sobacı ve Yıldız (2012) editörlüğündeki E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler başlıklı kitapta Kamu Yönetimi eğitiminde teknolojiye dair Babaoğlu ve Demircioğlu'nun (2012) "Türkiye'deki Kamu Yönetimi Bölümleri Müfredatında E-Devlet Derslerinin Durumu" ile Köseoğlu'nun (2012) "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Eğitim

Politikaları Bağlamında E-Öğrenme” başlıklı bölümleri gibi doğrudan Karkın ve Özgür’ün (2012) “Türkiye’nin Yönetimsel Düzeninde E-Devletten E-Yönetişime Geçiş” ile Yıldız ve Karakaya Polat’ın (2012) Türkiye’de e-Devlet literatürü ile merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin e-Devlet uygulamalarına dair olanlar gibi dolaylı bölümler yer almaktadır.

2015 yılında Süleyman Demirel Üniversitesinde düzenlenen Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayında, dört grup ve başlıkta açılan oturumlarda bazı bildiriler sunulmuş (örneğin, Özgür, 2015) eğitim-öğretimle ilgili konular tartışılmış, ortak uygulamalara ve çözümlere dair öneriler geliştirilmiştir. Kamu Yönetimi lisans ve lisansüstü eğitimine dair geliştirilen tartışma ve öneriler arasında ders programları ile eğitim yöntem ve tekniklerinde uyum ve yenilikler de yer alan bu Çalıştayın çıktıları (Gül, vd., 2017) makale haline de getirilmiştir. Lisans ve lisansüstü düzeyde yerel yönetimlere ve kentleşmeye dair derslerde ve az sayıdaki Yerel Yönetimler ile Kent Çalışmaları lisansüstü programlarında teknoloji kullanımı da dahil çeşitli sorunlara bakan Özgür’ün (2015) sunumu ile Efe, Kervankıran ve Gül’ün (2017; 2018) SBKY programlarında CBS kullanımına dair eserleri arasında bağlantılar kurulabilir.

Murat Okcu, Bekir Parlak ve Elvettin Akman editörlüğünde 2015’de yayımlanan Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler başlıklı kitapta Kamu Yönetimi akademisyenlerinin tecrübeleri ve birikimleriyle disiplinin eğitim-öğretim alanı tarihsel gelişimi ve diğer ülkelerle yapılan karşılaştırmalara yer verilmiştir. Bu kitapta Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde teknoloji konusu ancak satır aralarında (örneğin, Özgür ve Çiğeroğlu Öztepe, 2015) ilgi görmüş, teknolojiye dair ayrı herhangi bir bölüm konmamıştır.

Türkiye’de Kamu Yönetimi eğitim-öğretim temasının bilimsel etkinliklerde yer almasına dair literatürü inceleyen F. Neval Genç (2015) alanın her yıl gerçekleştirilen bilimsel toplantıları olan KAYFOR ve KAYSEM’de ele alınan konular içerisinde eğitim-öğretim temalarında süreklilik ve artışın sağlanamadığını, hem ana konunun hem de eğitimde teknolojinin birkaç akademisyenin çalışma odağında sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. KAYTEK Dergisinin de yayımcısı olan Kamu Bilişim Derneği tarafından 4.’si Haziran 2020’de yapılan Kamu Yönetimi ve Teknoloji Zirvesi / k@ytek (<http://www.kaytek-tr.com>), uzun vadede Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji konusunu tartışmak için uygun bir çerçevedir.

2017 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi tarafından düzenlenen ve ana teması Kamu Yönetimi ve Kamu Politikasında Dijitalleşme olarak belirlenen KAYFOR 15 teknoloji bağlamında disipline ve Türkiye’deki uygulamalara önemli katkılar sunmaktadır. Bununla birlikte, genelde eğitim-öğretim ve özeldede eğitim-öğretimde teknoloji başlığında KAYFOR 15’de de çalışmaların sayısı hayli sınırlıdır. “Türkiye’de Kamu Yönetimi Eğitim ve Öğretimi Literatüründe Teknoloji; Eğilimler, Gelişmeler, Sorunlar” başlığıyla Özgür ve Çiçek’in (2017) KAYFOR 15’deki bildirilerinde, Türkiye’de Kamu Yönetimi eğitim-öğretim literatüründe teknolojiye nasıl ve ne ölçüde yer verildiğine dair gelişmeleri tarihsel süreç ve literatür incelemesi temelinde sunmuşlardır. Kamu Yönetimi eğitiminde teknolojinin Türkiye’deki ve bazı öncü ülkelerdeki gelişmelerini birlikte aktaran yazarlar bu alandaki eğilimler ve sorunlara da genişçe yer vermektedirler. Özgür ve Çiçek’e (2017) ve Çiçek’e (2020) göre, Türkiye’de doğrudan Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji kullanımına dair literatür sınırlı kalmış; satır aralarında yer alan bu konuda tarihsel süreklilik sağlanamamıştır. Bu dağınıklık sonucu geçmişteki çabalar ve çalışmaların bilinirlik seviyesi de düşük kalmaktadır.

Sadece Kamu Yönetimi eğitimi-öğretimine odaklanan ABD kökenli Journal of Public Affairs Education (JPAE) Dergisinde Türkiye kökenli akademisyenlerce yayımlanan üç makale vardır. “Teaching Public Policy to Undergraduate Students: Issues, Experiences, and Lessons

in Turkey” başlıklı ilkinde Yıldız [Yıldız], Babaoğlu ve Demircioğlu (2011) zengin bir kaynakça kullanarak Kamu Politikası eğitimi alanındaki deneyim ve sorunları Türkiye özelinde irdelemektedirler. Aynı yazarlar, Yıldız, Demircioğlu ve Babaoğlu (2016) yazar sırasıyla, “E-Government Education in Turkish Public Administration Graduate Programs: Past, Present, and Future” başlıklı makaleyle JPAA’ye 2. kez katkıda bulunmuşlardır. Yıldız vd. (2016) bu makalede e-Devlet eğitiminin lisansüstü düzeydeki durumunu Türkiye özelinde incelerken e-Devlet grubu derslerinin Kamu Yönetimi bölümleri ile başka program ve okullardaki durumuna da bakmaktadır. JPAA Dergisinin 25. Yıl Özel Sayısında misafir editör (Guest editorial) olarak bu Dergideki uluslararası içerikli 25 makaleyi irdelerken Bruce J. Perlman (2019) Mete Yıldız ve arkadaşlarının (2011; 2016) bu iki makalesi ve aşağıda değinilen Onder ve Brower’ın (2013) makalesine de atıf vermektedir.

Onder [Önder] ve Brower (2013) ise “Public Administration Theory, Research, and Teaching: How does Turkish Public Administration Differ?” başlıklı JPAA makalesinde Türkiye’de Amme İdaresi Dergisindeki (AİD) bazı seçilmiş yurtdışı Kamu Yönetimi dergilerinde yayımlanan makaleleri belirli ölçütlerle karşılaştırmaktadırlar; inceledikleri eserlerden çok azı Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji konusuna doğrudan veya dolaylı değinmektedirler. İngiltere’de yayın yapan SAGE kökenli Teaching Public Administration / TPA Dergisi (<https://journals.sagepub.com/home/tpa>) Türkiye kökenli ve/veya Türkiye hakkında tek bir makale (Karkın ve Gürses, 2021) yayımlamıştır. Türkiye’de Aralık 2020 itibarıyla Kamu Yönetimi, İşletme, Siyaset Bilimi, Kamu Politikası eğitimine odaklı dergi yoktur.

Okcu, Parlak ve Akman (2015) editörlüğündeki Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler başlıklı kitapta Çiner (2015) Türkiye’de ve Dünyada lisans ve lisansüstü düzeyde ulusal ve uluslararası Kamu Yönetimi eğitimi literatürünü teknoloji özelinde odaklanmaksızın ancak satır aralarında konuya yer vererek analiz etmektedir. Çiner’in (2015) bu bölümü başlığı, içeriği ve tekniğinde literatür analizi kullanılması açısından önemlidir. Okcu, Parlak ve Akman’ın (2015) kitabında Özgür ve Cigeroğlu Öztepe (2015) ile Gül (2015) de Kamu Yönetimi eğitiminde teknolojiye kısaca yer vermektedirler. Özgür ve Cigeroğlu Öztepe (2015) dünyada Kamu Yönetimi eğitim-öğretiminde sorun alanlarını başlıklar halinde incelerken teknoloji / simülasyona ayrı bir alt başlık açmakta; Gül (2015) ise teknoloji dahil eğitim sisteminin gelişmesini ve genel eğilimleri irdelemektedir.

4. TÜRKİYE’DE 1968–2020 DÖNEMİ KAMU YÖNETİMİ VE İŞLETME EĞİTİMİ LİTERATÜRÜNDE BİLİŞİM VE DİĞER TEKNOLOJİLER

İncelemenin geçtiği döneme göre, eğer inceleme dönemi bilinmiyorsa eserin ilk baskısının yayım yılı temelinde, tarih sırasına göre Türkiye’de Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji kullanımını aşağıda literatür temelinde özetlenmektedir. Uzun bir dönemi içeren bu makalede Kamu Yönetimi eğitiminde teknolojinin ne olduğuna karar vermek bazen zordur. Toplumsal Değişme ve Üniversiteler başlıklı kitabının satır aralarında Taner Timur (2000) 1863’de Darülfünun’da Derviş Paşa’nın elektrik deneyleri yaparak açık derslere başladığını, ilk kez Fizik ve Kimya derslerinde kullandığı karışımlar sayesinde görsel ışıklar ve renklerle yapılan deneyleri aktarmaktadır. Yurtdışında eğitim gören Derviş Paşa’nın kullandığı bu yöntemler, derse katılanları hayretlere düşürmesi nedeniyle o dönemde yayımlanan dergilerde birtakım “garip” dersler tanımlaması (Timur, 2000: 97-98) ilk dijital olmayan teknoloji kullanımını hatırlatmaktadır. Hasırcı (1995: 41) Darülfünun tarihini anlatırken bu “garip” derslerin birincisine 300 kadar dinleyicinin katıldığı bilgisine de yer vererek

aktarmaktadır: “Bilhassa elektrik deneyinin yapıldığında özel aletten kıvılcımlar çıktığından başka bir ince tel vasıtası ile elektrik kuvvetinin renkli kıvılcımlar çıkması, bazı kimyevi terkiplerle kaplanmış demir tel, adeta yanan bir madde gibi ışık saçması hayretleri bir kat daha çoğaltmıştır”.

1930'lu yıllarda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullar için haritaların, projeksiyon cihazlarının ve Fizik ile Kimya derslerinde kullanılan deney araçlarının alınması da Türkiye Cumhuriyetinde eğitim teknolojisine (Akkoyunlu ve İmer, 1998: 159) yapılan öncü yatırımlar olarak görülebilir. Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde sosyal ve beşeri bilimler eğitim-öğretiminde teknoloji kullanımına dair ilk uygulamaların bir kısmı başta sonradan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine dönüşen Mülkiye'deki ve diğer yükseköğretim kurumlarındaki ilgili lisans programları için yapılan anlatımların satır aralarındadır. Kamu Yönetimi eğitiminin tarihsel gelişimini Mülkiye ve Ankara SBF özelinde aktaran Çankaya (1968) ve Mihçioğlu (1988) eserlerinde bazen ilk teknolojik uygulamalara dair anılar, arşiv belgeleri ve birinci el bilgiler de sunmaktadırlar. Mülkiye'deki Fizik ve Kimya derslerinde de laboratuvar araç ve gereçleri kullanılmıştır (Çankaya, 1968: 98). Siyasal Bilgiler Okulunun (SBO) Konferans Salonuna 1938'de bir film makinası yerleştirilerek haftada iki defa öğrencilere kültür filmleri gösterilmiştir (Çankaya, 1968: 543).

Akkoyunlu ve İmer (1998: 159) 1951'de Ankara'da Öğretici Filmler Merkezi kurulmasını Özer (1989) ise önceki uzaktan eğitim girişimlerini ve 1980'lerdeki Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi deneyimini aktarmaktaydı. Eğitim teknolojisi anlamında radyo, TV, video ve tepegöz gibi araçları tartışan Aksoy (2003: 13) daha 2003'te eğitim kurumlarının gelişimi ve niteliği üzerinde bilgisayar ve ilişkili teknolojilerin etkisini savunmaktaydı. Milli Eğitim Bakanlığının başlattığı eğitim teknolojilerinin ilk uygulamalarını da anlatan Akkoyunlu ve İmer'e (1998: 159-160) göre 1962'de öğrencilerin eğitime yönelik programlar hazırlayan Radyo ile Eğitim Merkezi kurulmuştur. 1969'da okullarda bütünlemeye kalan öğrencilerin derslerden geçebilmelerine destek için radyo programları kullanılmıştır.

Türkiye'de 1960'lı yıllarda başlayan bilgisayar uygulamalarının kullanımında öncelikle amaç eğitim-öğretim olmamıştır. Türkiye'de eğitim sektöründe bilgisayar ilk defa Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bazı okullara giriş sınav sonuçlarını değerlendirmek için kullanılmıştır. Benzer amaçlarla bilgisayar kullanımı İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) de yapılmıştır (Ataklı, 1991: 101).

İlk dönem bilgisayarları daha çok araştırma ve yayınlarında kullanan ve Türkiye'de sosyal bilim alanlarında 1990'lar öncesinde istatistik verilerine dayanan araştırmaların çok yaygın olmadığına değinen İlter Turan (2015) İstatistik profesörü Haydar Furgaç'ın bilgisayarlara olan merakına değinir. 1967-68 döneminde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne IBM mainframe olarak tanımlanan bir bilgisayar alınmış, Turan ve ekibi bu bilgisayarı kullanarak üniversite giriş sınavlarını yönetebilen bir merkez kurmuşlardı (Turan, 2015: 31).

Cemal Mihçioğlu (1988) Türkiye'nin Çağdaş Kamu Yönetimi Öğretiminin Başlangıç Yılları kitabında ilk bilgisayar kullanımıyla ilgili derslerin müfredata eklendiğinden satır aralarında bahsetmektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesinde 1970-1971 eğitim-öğretim yılında İktisat, Maliye ve İşletmecilik bölümlerinin dördüncü sınıflarında “Computer” yadırgatıcı adı altında seçimlik ilk bilgisayar kullanımıyla ilgili derslerin müfredata eklendiği bilgisi Mihçioğlu'nun (1988) kitabının satır aralarındadır. “Bilgisayar” sözcüğünü Türkçeye kazandıran Prof.Dr. Aydın Köksal daha sonra 1984 yılında toplanan Ortaöğretimde Bilgisayar Eğitimi İhtisas Komisyonu üyelerinden birisi de olmuştur.

Kamu Yönetimine Giriş başlıklı kitaplarında Turgay Ergun ve Aykut Polat (1978) eserin bir bölümünü elektronik devrimini detaylı açıklamak için kullanmışlardır. Bu alt başlıkta dünyada ve Türkiye'de bilgi işletim sistemleri ve elektronik bilgi işlem makineleri (Bilgisayar) gelişimleri ve kullanım alanları anlatılmış; ayrıca Türkiye'de bilgisayarların kamuda kullanımı ve sorunlarına da değinilmiştir. Eğitim ve bilimsel araştırmalarda kullanılmak üzere ilk bilgisayarı (IBM 1620) 1964'de İstanbul Teknik Üniversitesi satın almıştır. Bu sistem yeterli sayıda ve nitelikte personel ihtiyacını da ortaya çıkartmıştır. Ergun ve Polat (1978) Türkiye'de 1972'deki bir araştırmada bu alanda eğitilmiş personel ihtiyacının 1.000 kişi civarında olduğu tespitine karşın mevcut 342 kişinin çalıştığına değinmekteydiler. Donanımlı yetişmiş personel yetersizliği bu alanın en önemli sorunu olup bu alandaki iyileştirmeler akademik kuruluşların bilgi ve deneyim kazandıracak eğitimlerle nitelikli elemanlar yetiştirilmesine bağlı olduğu öngörülmekteydi (Ergun ve Polat, 1978: 132-143).

A. Cevat Özer (1995) Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumundaki bildirisinde TODAİE'nin Kamu Yönetimi lisansüstü uzmanlık programının derslerini ve tarihsel gelişimini incelemektedir. Yazara göre TODAİE'nin eğitim-öğretim programında okutulan dersler, dönemin gelişmelerinden etkilenmekteydi. Özer'in 1965-1995 yılları arasında TODAİE'de okutulan dersler tablosunda "Yönetimde Bilgisayar Uygulamaları" da yer almaktadır. 1984-1985 eğitim-öğretim yılında başlayan Bilgisayar dersi yazarın incelediği dönemde aralıksız devam ederek toplamda en az 11 dönem, bir başka deyişle, ilk başladığı yıldan (1984) incelenen dönemin sonuna kadar (1995) okutulmuştur (Özer, 1995: 347-351). Özer'in (1995) eseri 1980'li ve 1990'lı yıllarda ilgili gelişmeleri aktarması açısından önemlidir. TODAİE'de 1995 yılı sonrasında, kapandığı 2018 yılına kadarki dönem için eğitim-öğretimdeki teknolojik gelişmeler ile teknoloji içerikli derslere dair ayrı araştırmalara ihtiyaç devam etmektedir.

İnam (2009) Teknoloji Benim Neyim Oluyor? başlıklı kitabında 1989? yılında yüksek lisans ve doktora düzeylerinde "Teknoloji Felsefesi" derslerini vermeye başladığını belirtmektedir. Lisansüstü düzeyinde teknolojiye dair derslerin Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde yer alması, 2010'ların sonlarına kadarki uzun dönemde sadece TODAİE ile sınırlı kalmıştır. TODAİE de 2018 yılında kapatılarak Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesine devredilmiştir. Türkiye'de bilgi teknolojisi ve örgütsel değişimde öncü çalışmalarıyla Türksel Kaya Bengşir bilgi teknolojilerinin toplumsal, siyasal ve örgütsel alanlara yayılışına dikkat çekerek, teknolojinin etkilerini değerlendirmektedir. Yazar 1986-92 döneminde özel bankalarda lisansüstü çalışma yapan personel oranının %100 arttığına, yeni iş anlayışında müşteri odaklılık ile teknolojiyi etkili kullanma becerisi kazandırmaya yönelik eğitim programlarının oluşturulmasına (Kaya Bengşir, 2009: 329) dikkat çekmektedir.

Oktay Güvemli (2003) İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Tarihi başlıklı kitabında Türkiye'de yükseköğretim düzeyindeki eğitim-öğretim kurumlarının tarihlerini, özel belge, nadir fotoğraf arşivleri ve söyleşilerle destekleyerek incelemektedir. Güvemli (2003) Eskişehir Anadolu Üniversitesinde Açıköğretim Fakültesi ile başlayan uzaktan eğitim programlarının kuruluş süreci ve gelişmelerine de yer vermektedir. Güvemli (2003) açıköğretim programlarını artan öğrenci talebi ile yükseköğretim düzeyindeki kaynak ve kapasitenin sınırlı oluşuna karşı geliştirilen alternatif çözüm arayışlarından birisi olarak görür. Uzaktan eğitimin Türkiye bağlamında dönem ve evrelerini güzel bir sistematikte veren Aras Bozkurt (2017: 88) Türkiye'de uzaktan eğitimi etkileyen gelişmelerin kronolojisini sunmaktadır.

Televizyon yayıncılığının yaygın olarak kullanıldığı Açıköğretim Fakültesi sistemi Anadolu Üniversitesinde başlamış olup sonraki yıllarda İstanbul ve Atatürk Üniversitelerine de genişlemiştir. Bu uzaktan ve/veya açık eğitim fakültelerinde İşletme programları ve İşletme kökenli derslerin yaygınlık düzeyi yüksektir. İşletme kadar olmasa da, dört yıllık Kamu Yönetimi programları ve dersleri de uzaktan ve açıköğretim fakültelerinde yer almaktadır. Açıköğretim fakültesine 1983'de başlayan Anadolu Üniversitesi 2003'den itibaren küresel düzeyde uzaktan eğitim veren en büyük üniversite olarak kabul görmektedir. Çoban (2014) Dünya'da ve Türkiye'de açık ve e-öğrenme uygulamalarını derinlemesine irdelemektedir.

Turgay Ergun (2004) toplam 24 bölümden oluşan Kamu Yönetimi ders kitabının "İletişim, Elektronik Bilgi İşlem ve e-Devlet" başlıklı 9. Bölümünde teknolojiye bir bölüm ayırmakta olup e-Devlete doğru dönüşümün izlerine ders kitabı bağlamında erken yer verenlerdendir.

Ali Haydar Doğu (2007) "Bilgi Teknolojileri Eğitiminde Teknolojik Alt Yapının Önemi - KTÜ İİBF Modeli" başlıklı makalesinde öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulabilmeleri için ileri teknoloji okuryazarı olmaları gerekliliğine değinmektedir. Doğu'nun (2007) araştırması KTÜ İİBF'deki bazı bölümlerin Temel Bilgi Teknolojileri dersinin 2006 yılı başarı yüzdelerini, Maliye Bölümünde %78,3, Kamu Yönetimi Bölümünde %71 olarak göstermektedir.

İsmail Bircan ve M. Erdal Okutan'a (2011) göre, uzaktan eğitim uygulamaları ve eğitim hakkı birbirlerini geliştirerek daha çok kitleye ulaşmanın yolunu açmaktadır. Bircan ve Okutan'ın (2011) araştırması Atılım Üniversitesi uzaktan eğitim yüksek lisans programlarındaki erkek öğrencilerin askerlik görevinin ertelenmesi için başvurdukları savını geçersiz kılmaktadır. Araştırmaya göre öğrencilerin öğrenme istekleri, ders ve sınavlara katılım oranları yüksektir. E-devlet uygulamalarının başarısızlıklarını Akıllı, Babaoğlu ve Demircioğlu (2013), insangücü ve eğitimi --özellikle Kamu Yönetimi eğitimi-- inceledikleri makalede teknoloji kullanımındaki gelişmeler ve sorun alanlarını da kapsama almaktadırlar. Eğitim-öğretim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, Web 2.0 uygulamaları, çevrimiçi (online) sistemler, uzaktan ve açıköğretim uygulamaları Kamu Yönetimi ile diğer sosyal ve beşeri bilimler eğitimi-öğretimi etkilemektedir.

Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin TODAİE Tarihi 1940-1990 başlıklı kitabıyla Tural (2014) Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitiminin ilk adresi olarak yer verdiği TODAİE'nin tarihini belge ve kayıtlarla akademik yazına aktarmaktadır. TODAİE'nin kuruluşuyla birlikte özellikle Birleşmiş Milletler (BM / UN) uzmanlarının tavsiyesi üzerine eğitim öğretiminde yeni uygulamaları da beraberinde getirmektedir. Bunlar arasında, seminer çalışmalarına ilmi toplantılara ve tatbiki çalışmalar ile derslerin işleyişinde konuya uygun örnek olaylardan yararlanmak da yer almaktadır. Kamu Yönetimi Uzmanlık Programının (KYUP) 1989-90 akademik yılı ders programında Yönetimde Bilgisayar Uygulamaları dersi yer almaktaydı.

Hüseyin Gül (2015) editörlü kitap bölümünde, Dünyada Kamu Yönetimi eğitiminin genel çerçevesini verdiği temel eğilimler çalışmasında teknolojiye ve bilgiye duyulan ihtiyacın artışına dikkat çekerken, uzaktan eğitimin kazanımları ile geliştirilmesi gereken noktalara vurgu yapmaktadır. Gül'e göre, uzaktan eğitimin dersleri iş yerinden ya da evden takip, ders kayıtlarına daha sonra erişebilme, ek ders materyallerine web üzerinden erişim gibi zaman tasarrufu sağlayan yönleri, bu eğitimi oldukça çekici bir alternatif yapmaktadır. Ancak uzaktan eğitim-öğretimde, hafif düzeyde olsa da, bilişsel gelişme açısından sorunlar vardır. Bu sorunların kökeni öğrencinin kişilik, yöneticilik, insan ilişkileri ve iletişim becerilerinin gelişimi, öğretim elemanlarıyla yüzyüze iletişime göre kısıtlı kalması olarak özetlenebilir.

2015 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'nde (SDÜ) düzenlenen Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayında dört grupta / başlıktaki oturumlarda eğitim-öğretimle ilgili konular ele alınarak ortak uygulamalar derlenmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu öneriler arasında; öğretim elemanlarının derslerde farklı ve yeni teknolojilerden yararlanmaları, gerektiğinde filmler ve videolar ile alternatif teknik ve iletişim teknolojilerinin kullanımının önemi de dile getirilmiştir. Gül ve meslektaşları (2017) tarafından "Nasıl Bir Kamu Yönetimi Eğitimi? Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayı Çıktılarının Bir Değerlendirmesi" başlıklı bir makalede Çalıştay sonuçları yayımlanmıştır. Bu Çalıştayda "Nasıl Bir Yeni Kamu Yönetimi Eğitimi?" sorusuna akademisyen, bürokrat, uzman ve öğrenciler cevaplar aramıştır. SDÜ SBKY Bölümünce 13.11.2015'de Isparta'daki bu etkinliğin Değerlendirme Raporunda, gelecek çalıştayların 2-3 yıl aralıklarla yapılmasının faydalı olacağı belirtilse de, Kasım 2020 itibarıyla, bu konuda henüz yeni bir çalıştay yapılmamıştır. Gelişmelerin tarihsel bazda analizi için bilimsel çalışmalarda sürekliliğin sağlanabilmesi önemli olup KAYFOR ve KAYSEM'lerde bu süreklilik sağlanabilmiş ve 2019 KAYFOR 16 eğitim-öğretime adanmıştır. 2019 yılındaki KAYFOR 16'da, Kamu Yönetiminde teknoloji ve eğitim ilişkisine dair bazı bildirimler sunulsa da, bunlar Kasım 2020 itibarıyla tam metin olarak basılmış değildiler.

Aras Okuyucu ve Mete Yıldız (2017) Kamu Yönetimi eğitiminde filmlerin kullanımı bildirimlerinde, teknolojinin sağladığı kolay iletişimin öğrenme faaliyetlerinde de aynı etkiyi sağlama ihtimalini üzerinde durarak çeşitli ülkelerdeki ilgili gelişmelere yer vermektedir. Yazarlar, sinema filmlerinin dijital versiyonlarının Kamu Yönetimi eğitiminde kullanımının 1970'lerde başladığını, sayı ve konu çeşitliliğinin artış gösterdiğini aktarmaktadırlar. Okuyucu ve Yıldız (2017) günümüzde Türkiye'de de görsel materyallere ulaşmanın kolay olmasını dikkate alarak Kamu Yönetimi ve Kamu Politikası eğitim-öğretiminde filmlerin kullanılabilmesine yönelik somut önerilere yer vermektedirler. Benzer biçimde Zeynep E. Güler (2009) Siyaset Bilimi eğitiminde Avrupa üzerine düşünen bazı filmleri seçerek bunların Avrupa'yla ilişkili derslerde kullanım potansiyelini irdelemektedir.

Seda Efe, İsmail Kervankıran ve Hüseyin Gül (2017; 2018) Kamu Yönetimi bölümlerindeki eğitimin çağın değişimlerinden etkilenmesinin kaçınılmazlığına yer vermekte, bu değişimi mekânsal bilgi, iletişim ve analiz sistemlerinden birisi olan Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) eğitimi üzerinden yorumlamaktadırlar. Spesifik bir tema üzerinden, Siyaset Bilimi ve/veya Kamu Yönetimi bölümlerindeki eğitimi ele alarak akademisyenlerle yapılan anket çalışması birlikte değerlendirilmekte, CBS'nin yeri ve gerekliliği vurgulanmaktadır.

Hakan Mehmet Kiriş ve Hüseyin Gül (2017) KAYFOR 15 bildirisine dayalı makalede büyük veri analizi temelinde Türkiye'de SBKY ve KY bölümlerini Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK), yeni dijital veri bankası olan YÖK ATLAS 2016 verilerini kullanarak sıralamakta ve bölümlerin başarılarını değerlendirmede dijital verileri ve teknolojileri kullanmaktadırlar. YÖK ATLAS verilerinin sonraki yılları, örneğin kontenjan doluluklarının düştüğü 2019 ve özel durumun var olduğu Covid -19 dönemi olan 2020 YÖKSİS, Google Akademik, Web of Science gibi başka veritabanlarıyla birlikte kullanılarak kapsamlı endeksler oluşturulabilir.

Murat Yaman, Abdülbaki Bilgin ve Erkan Çakır (2020) güncel bir KAYTEK makalesinde Türkiye'de Kamu Yönetimi lisans müfredatlarına dijitalleşme açısından bakmaktadırlar. Saynur Çiçek (2020) ise doktora tezinde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi yanısıra İşletme ve komşu disiplinlerde eğitim konusunu incelerken bilişim ve diğer teknolojilerin kullanımına ve okutulan ilgili derslere de yer vermektedir.

Çevrimiçi öğretim başlamadan önce, öğrencilerin çevrimiçi öğretime hazır olma durumunu Hung ve arkadaşlarının (2010) Öğrencilerin Çevrimiçi Öğrenmeye Hazır Bulunuşluğu ölçeğiyle analiz etmeyi amaçlayan Emel Sarıtaş ve Süleyman Barutçu'nun (2020) "Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma" başlıklı araştırma makalesinin sonuçlarına göre; öğrencilerin çevrimiçi öğrenim için hazırdılar; ancak çevrimiçi öğrenme kontrolü açısından kendilerini yetersiz bulmaktadırlar. Çevrimiçi öğrenime hazır bulunuşluluk düzeyi lisans öğrencilerinin sınıfları ve daha önceden çevrimiçi öğrenim deneyimlerinin olup olmamasına göre farklılaşmaktadır. Araştırma ana kütlesi Pamukkale Üniversitesinde kayıtlı olan tüm öğrenciler olsa da ikinci yazar İşletme öğretim üyesidir. Hung (2016) ayrıca, ortak çalışmasından altı yıl sonra, şimdilik daha az atıf alan, öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluluğu ölçeği de geliştirmiştir.

5. TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ VE İŞLETME BÖLÜM VE PROGRAMLARINDA TEKNOLOJİ KONULU DERSLER: E-DEVLET, BİLİŞİM VE DİĞERLERİ

TODAIÉ tarafından 1994'de düzenlenen ve 1995'de iki ciltte bildirileri basılan Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumunun Kamu Yönetimi öğretiminde özellikler ve sorunlar konu başlığında Türkiye'deki lisans ve lisansüstü Kamu Yönetimi eğitimi de irdelenmiştir. Sempozyum Genel Raporunda Ayman Güler' (1995) Kamu Yönetimi eğitiminin sorunlarına değinirken, İİBF'lerin bölümleri arasında Bilgisayar derslerinin karşılaştırmasını yaparak İşletme, İktisat ve Maliye bölümlerinde Bilgisayara Giriş derslerinin Kamu Yönetimi bölümünden önce yer aldığına ve bu gecikmenin Kamu Yönetimi bölümleri ve mezunları üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. Aynı Sempozyumun Kamu Yönetimi Öğretimi Grup Raporunda Seriyeye Sezen (1995) Türkiye'de İİBF'lerdeki İktisat, İşletme, Maliye ve Kamu Yönetimi bölümlerinde Bilgi Teknolojileri eğitimindeki hedef ve uygulama belirsizliklerinin öğrenmede sınırlılıklara ve eksikliklere yol açtığını vurgulamaktadır.

Türksel Kaya Bengshir (1995) bildirisinde, bilgi ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin ABD örneğinde eğitim-öğretime etkilerine dair bilgilerden yola çıkarak, bu alanda Türkiye'deki uygulamaları değerlendirmektedir. Türkiye'de teknolojik altyapı ve eğitimi 1980'li yıllarla birkaç üniversitenin teknik bölümlerinde bilgisayarsız ortamda teorik eğitimle başlamıştır. Kaya Bengshir'e göre, ABD'de İşletme okullarında 1960'ların sonlarında başlayan bilgisayar kullanımı Bilgisayara Giriş dersiyle sınırlı kalmayıp uygulamalı diğer destek derslerinde de aktifti. Türkiye'de hesap makinası mantığıyla bilgisayar eğitimi metotlarını eleştiren Kaya Bengshir, teknoloji öğretiminin yalnızca "bilgisayar kullanma" eylemine dönüşmesinin elde edilecek yararları ve fırsatları da sınırladığına inanmaktaydı. Kaya Bengshir (2002) ayrıca Bilgisayar eğitiminin İİBF'lerde İşletme bölümleriyle başladığını, Kamu Yönetimi ve Maliye bölümlerinde gelişimin geç ve zayıf kaldığını vurgulamaktaydı.

Türkiye'deki Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi ile Kamu Yönetimi lisans programlarındaki Bilgi İletişim Teknolojileri (BİT) ve e-Devlet ve diğer ilgili derslerini listeleyen Babaoğlu ve Demircioğlu (2012) doğrudan e-Devlet uygulamalarını inceleyen ders sorumlularıyla yarı yapılandırılmış formlar kullanarak derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, ders izlenceleri içerik analizine tabi tutularak, Türkiye çapında dersler arasındaki benzerlik ve farklılıklar belirlenmiştir. Farklı ülke örnekleriyle karşılaştırmalar yapılarak derslerin gelişim süreci ve yayılımını tetikleyici aktörler ve faktörler sorgulanmıştır.

Yıldız, Demircioğlu ve Babaoğlu (2016) Türkiye'de Kamu Yönetimi lisansüstü programlarda e-Devlet eğitim-öğretiminin dünü, bugünü ve geleceğini irdeledikleri makalede geniş anlamda Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde teknolojiye dair lisansüstü düzeye odaklanan nadir çalışmalardan birisini gerçekleştirmişlerdir. Yazarlar Türkiye'de e-Devlet derslerini Kamu Yönetimi özelinde ortaya koyarken güncel durumun tespiti için mülakatlar yapmış ve internet sayfalarını incelemişlerdir. e-Devlet grubu derslerinin kamu yönetimi bölümleri ile başka program ve okullardaki yeri ve durumu da bu makalede irdelenmektedir.

Türkiye'de 2000'li yıllardan sonra kurulan Kamu Yönetimi ve ilişkili SBKY gibi bölümlerde Kamu Yönetimi eğitiminde bilgi teknolojilerinin kullanımını araştıran Akman ve Kocaoğlu (2019) Ahi Evran, Çankırı Karatekin ve Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitelerinin Kamu Yönetimi bölümlerinde lisans düzeyindeki öğrencilere anket yöntemiyle teknoloji kullanımının yeri ve önemine dair sorular sormuşlardır. Akman ve Kocaoğlu'na (2019) göre anket uygulanan üç üniversitenin Kamu Yönetimi bölümlerinin ders müfredatlarında teknoloji kullanımına uygun bir içeriğin tam anlamıyla gelişmemiştir. Yazarlar bu alanda eğitim veren bölümlerin müfredatlarının Türkiye ve Dünya'daki teknolojik gelişmelere uyumlu hale getirilmesi ve uygun içerikle ders programlarında yer alması gerektiğine dikkat çekmektedirler. Ankete katılımcılar da bu alanın eğitiminde bilgi teknolojilerinin kullanımının bireysel ve mesleki gelişime katkısını dile getirmektedirler.

Taylan Tutkunca (2020) doktora tezi çerçevesinde Çağ Üniversitesi İşletme Bölümündeki 104 öğrenciye 14 hafta boyunca bilgisayar tabanlı bir İşletme simülasyon yazılımı olan "Capitalism Lab" uygulamasını kullanarak öğrenci motivasyonlarını ölçmüştür. Türkiye'de Kamu Yönetimi bölümlerinde pek rastlanmayan bu tür yazılımlar İktisat ve Ekonometri (örneğin e-Views) bölümlerinde de vardır.

Naci Karkın ve Fatih Gürses (2021) Teaching Public Administration / TPA Dergisinde Türkiye'den tek makale olan "An analysis of the public administration curricula in Turkey: Realities, expectations, and attitudes towards novel courses" başlıklı araştırmada veri toplamak için iki tür örnekleme kullanılmış olup birincisi müfredatla ilgili beklenti ve tutumlarını öğrenmek için Türkiye'deki Kamu Yönetimi ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümlerindeki doktoralı tüm öğretim elemanları ikincisi ise önceden seçilen daha kıdemli akademisyenlerin kendi kullandıkları müfredatıyla ilgilidir. Birinci gruptaki yedinci soru cevaplayıcıların ders verirken kullandıkları bilgi ve iletişim teknolojilerinin düzeyine ilişkindir. Kendi içinde bir küme oluşturan 13.-18. sorular bilgi ve iletişim teknolojileri ile e-Devlet gibi konulardaki beklentiler, algılar ve fikirlere dairdir. Katılımcıların yaklaşık yarısı bilgi ve iletişim teknolojilerini derslerinde kullanmakta olduğunu beyan etmişlerdir. Yazarların araştırmasından bağımsız olarak, Covid-19 pandemisi Türkiye'de --diğer tüm programlarda olduğu gibi-- İşletme, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi alanlarında çevrimiçi eğitimi ve bilişime dayalı teknolojilerin kullanımını kalıcı olarak teşvik etmektedir.

6. TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ VE İŞLETME EĞİTİMİ YAZININDA TEKNOLOJİ VE BİLİŞİM SORUNLARI

Alkan (1974) eğitim tartışmalarının güncelliğini eğitimin temel kavramlarını oluşturan insan, bilgi ve toplum öğelerindeki sürekli değişimlere bağlamaktadır. Karşılıklı etkileşim içersinde olan bu üç kavram insanın öğrenme ihtiyacı, bilgilerin artışıyla bilginin aktarım yollarındaki farklılıklar mutlaka eğitim ve öğretim uygulamalarına da yansımaktadır. O nedenle, "eğitim krizi", "eğitim bunalımı", "eğitim reformu" gibi kavramlarla onyıllardır karşılaşılmaktadır.

Türk Kamu Yönetimine Toplu Bakış başlıklı makalesinde Cemil Cem (1975) 1960'lı yıllarda devletin eğitim odağında politikalar üretmeye çalıştığını, İkinci ve üçüncü kalkınma planları raporu sonuçlarında kamudaki yöneticilerin başarısızlıklarının ana nedenini eğitim ve öğretimdeki eksikler olarak açıklamaktadır. Necdet Bulut (1977) "Kamu Kuruluşları ve Bilgisayar" başlıklı makalesinde 1960'lı yıllarda bilgisayarları kullanıma hazırlayacak ve kullanacak teknik personelle ilgili politikaların yetersizliğine, üniversitelerde yaygınlaşmaya başlayan bilgisayar eğitim seviyesinin olması gerekenin çok altında olduğuna değiniyordu.

Metin Heper ve A. Ümit Berkman (1979) Kamu Yönetimi alanının araştırma, eğitim ve yönetim sorunlarına derinlemesine mülakat yöntemiyle cevaplar aradıkları çalışmada, Türkiye'de eğitim ve öğretime dair gelişmeleri değerlendirmişlerdir. Uygulama becerisinden uzak belirli yönetsel tekniklerin okutulduğu akademik eğitim-öğretimin gözlemlendiği bu sürecin TODAİE'yi de kapsadığına inanan Heper ve Berkman'a (1979: 15) göre, TODAİE uzman yönetici yetiştirme yerine genel yönetici eğitimine ağırlık vermekteydi.

Ahmet Demir (1970; 1981) Çağdaş Teknolojik Gelişmeler Sosyo-Ekonomik Etkileri başlıklı en az üç baskı yapan kitabında dünyadaki teknolojik gelişmelere ve Türkiye'deki uygulamalarına yer verirken, eğitim tarafında da önemli değerlendirmeler yapmaktadır. Demir (1970; 1981) tkrir metodundan kurtulamayan Türkiye'deki eğitimin, tek taraflı ve ezberci uygulamalar yerine, karşılıklı tartışmalara ve analizlere yer veren, teknik ve teknolojilerin kullanıldığı bir sisteme dönüşme ihtiyacını vurgular. O'na göre, seminerler, sergiler, kitaplar, dergiler, radyo ve televizyon eğitim öğretimin sınırlarını okul duvarları dışında desteklemenin araçlarıdır.

Yahya Kemal Kaya (1984) yılında Eğitim Yönetimi başlıklı kitabında, kamu yönetiminin başarısı için, eğitimin her düzeyinde planlama, program geliştirme, eğitim teknolojisi geliştirme uygulamalarına ve iyi yetişmiş bireylerin eğitim sistemindeki iyileştirmelerine duyulan ihtiyacı tarif etmektedir. New York Üniversitesinde 1972'de tamamlanan doktora tezinin ürünü olan İnsan Yetiştirme Düzenimiz kitabında Y.K. Kaya (1974; 1989; 2015) kamu yönetiminde süregelen sorunların kaynağında eğitimi tanımlamakta, nasıl öğrendiğimizi 1920'lerden 1970'lere kadar 50 yıllık dönemde eğitim sistemimiz içerisinde sorgulamaktadır.

Aykut Polatoğlu (1994) bilgisayar kullanımının artışı ve bu artıştan kaynaklanan sorunlara değinirken Aksoy (2003) da makalesinde teknolojik gelişmelerin etkilerini değerlendirmekte, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmenin üniversiteler ve diğer eğitim kurumlarını nasıl etkilediğini incelemektedir. Aksoy (2003) teknolojinin olumlu etkileriyle birlikte, eğitimde eşitsizlikleri ve kaynak sorunlarını artırma, akademik personel ve öğretmenlerde yetersizliğe neden olma gibi olumsuz etkileri olduğuna dikkat çekmektedir.

Kadir Varoğlu ve Demet Varoğlu (1995) "Yönetici Eğitiminde Karar Verme Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çalışma" başlıklı bildiri ile Ankara'daki beş üniversitenin kamu yönetimi ve siyaset bilimi ile İşletme bölümlerinin 1993-1994 öğretim yılında uyguladıkları akademik programların genel özellikleri ve derslerin kapsamı irdelenmektedir. Bu programların eğitiminde geliştirilmesi gereken konular altı başlıkta toplanmakta ve geliştirilmesi istenen eğitimlerin başında "bilgisayar eğitimi" gelmekteydi. Yazarlara göre, 1990'ların başlarında, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere rağmen ders programlarında ve derslerde analitik karar verme tekniklerine çok az yer verilmekte, bilgisayar dersleri çok kullanılmayan bir programlama dilini öğretmekle sınırlıydı.

A.İ.T.İ.A. İşletme Fakültesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi, Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu ile Bolu Sevk ve İdarecilik Yüksek Okullarında 1980-1981 yaz sınav döneminde anketler

yoluyla yönetici eğitimini sorgulayan Peker (1995) uygulanan öğretim yöntemleri sorusuna şu cevapları almıştır: Anlatma (takrir), %78,8; öğrenci hazırlığı ve tartışma, %11,5; örnek olay çözümleme, %8,2. Cevaplayıcıların %75'i uygulamada karşılaşılan ve karşılaşılabilecek somut sorunlara ve örnek olaylara yer verilmediğini (Peker, 1995: 90-97) belirtmişlerdir.

Haldun Akpınar (1998) "Enformasyon Teknolojisi ve İşletmecilik Öğretimine Etkileri" başlıklı makalesinde Türkiye'de enformasyon sistemleri öğretimine de genişçe yer vermekte olup ayrıca Yükseköğretim Kurulu'nun 17 Haziran 1997 tarih ve 19 sayılı oturumu kararına göre, tüm üniversitelerde benzeri bir öğretimi gerçekleştirmek üzere ortak zorunlu dersleri verecek enformatik bölümlerinin açılması kararlaştırıldığından bahsetmektedir. Akpınar (1998) ayrıca İşletmecilik eğitimi özelinde durumu ve sorunları Enformasyon Sistemleri Öğretiminde Sorunları Donanım (Hardware), Yazılım (Software), Öğretim Kadrosu, Teknik Kadro olmak üzere dört ana başlıkta incelemektedir.

Türksel Kaya Bensghir (2003: 86-88) "Türkiye'de Yönetim Bilişim Sistemleri Disiplininin Gelişimi"ni incelediği makalesinde İİBF'lerde ve Kimi Enstitülerde Okutulan Bilişim Konulu Derslere başlıklı kısımdaki 3. Tablosuna göre 2002 yılı itibarıyla 21 devlet üniversitesindeki İşletme, İktisat, İnsan Kaynakları ve Kamu Yönetimi bölümlerinde verilen bilgisayar / bilgi sistemleri / yönetim bilişim sistemleri ve benzeri 58 dersin Kamu Yönetimi bölümlerinde sadece 6'sı İşletme bölümlerinde ise 43'ü okutulmaktaydı.

Türkiye'de bilgi ve iletişim teknolojilerinin Kamu Yönetimi eğitimine entegrasyonunu "Coverage of Information and Communication Technology Penetration into Turkish Public Administration Education Programmes" başlıklı bildiriyle 26. Kamu Yönetimi Eğitimi Konferansında (the 26th Teaching PA Conference) sunan Kaya Bensghir ve Yıldız (2003) 2000'ler ve öncesinde bu konuyu alanın önde gelen uluslararası bir kongresinde sunarak bu noktada öncülük etmiştir.

Türkiye'de yayımlanan 14 dergide 15 yıl boyunca yayımlanan ve erişilen 4.327 makaleden Kamu Yönetiminde bilgi iletişim teknolojilerine dair, yazarların seçme ölçütlerine uyan 80 makaleyi bibliyografik analiz tekniğiyle toplu olarak inceleyen Sadioğlu ve Yıldız (2007) Kamu Yönetimi ve e-Devlet eğitimiyle ilgili çalışmalara da referans listesinde yer vermektedirler ancak incelenen hiçbir eserin içeriğine dair detaylara girmemektedirler.

8-10 Kasım 2006'da Muğla Üniversitesindeki 4. Kamu Yönetimi Forumunda Kamu Yönetimi lisans düzeyi eğitimindeki gelişmeleri 1982-2006 dönemi özelinde incelediği basılı bildirisinde Ömürgönülşen (2007: 378) YÖK'ün geliştirdiği ve zaman içinde güncelliğini yitiren şablon öğretim programında siyasi, ekonomik ve yönetsel alanlardaki evrensel değişimin yakalanması için program ve ders değişiklikleri gerektiğini vurgulamaktaydı:

Söz konusu program güncellemelerinin yaratacağı etki sadece yeni derslerin açılması veya mevcut derslerin adlarının değiştirilmesi ile değil bu derslere ait içeriklerin düzenlenmesi ve doğal olarak her bölümde çok farklı adlar altında açılan Bilgisayar ve Bilgi Teknolojileri derslerinde öğrencilere ağırlıklı olarak bilgisayar okuryazarlığı öğretilmekte; enformasyon ve bilgi teknolojileri ve bunların uygulamaları birkaç bölümdeki istisna ve bazıları seçimler dışındaki dersler dışında (...) çok yüzeysel olarak ele alınmakta; bilgi teknolojilerinin e-devlet uygulamaları yoluyla daha şeffaf ve daha kaliteli kamu hizmeti sunulması üzerindeki etkileri üzerinde yine çok istisnai ve çoğu seçimler dışındaki dersler dışında (...) genellikle durulmamaktadır. Bu eksikliğin süratle giderilmesi gerekmektedir."

Türkiye ölçeğinde kamu yönetimi eğitim-öğretiminde teknoloji dahil çeşitli sorunlara lisans ve lisansüstü düzeyde kısmen değinen veya bu konulara odaklanan çalışmalar az sayıda da

olsa mevcuttur. Nitekim Ömürgönülşen'in (2010) YÖK'ün kurulmasından sonraki dönemde lisans düzeyinde Kamu Yönetimi eğitimini başlıklarla ele alarak, gelişmeleri ve temel sorun alanlarını --teknoloji konusundaki eksiklere de birkaç kez vurgu yaparak-- tespit etmektedir. Üstüner'e (2010) göre, "e-Devlet" kavramında belirleyici olan "e" değil Devletin rolüdür. Daha yüksek gelir düzeyine sahip bireyler, daha yüksek eğitim alanlar ve yaş ortalaması düşük olanlar e-Devlet hizmetlerinden daha fazla yararlanmaktadır. Üstüner (2010) teknolojinin eşitsizlikçi özelliğine ve "sayısal uçurum" sorununa da değinir. Sayısal uçuruma dair yaptığı tanımlara "beceri uçurumu" ile "teknolojik ara yüz cahilliği"ni de ekleyen Üstüner'e (2010: 8-9) göre, kamu görevlilerin yeni teknolojilere uyum ve öğrenme süreçleri de sorunludur. Üstüner'in bulgu ve önerilerinin özelde Kamu Yönetimi ve genelde Sosyal Bilimler eğitim-öğretimine yansıtılması ihtiyacı büyüktür, ancak gerçekleştirilmesi zordur. Gökhan Turhan ve Murat Okcu (2018) eski ve yeni kuşaklar arasında dijital sistemlere uyum kapasitesini ve daha yaşlı kuşakların dijitalleşme yolundaki zorluklarını irdelemektedirler. 2008'de bildirilerini geliştirip iki yıl sonra makale yapan S. Nihat Şad ve Sabahattin Arıbaş (2010) da Milli Eğitim düzeyinde ABD, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde uygulanan eğitim programları içerisinde teknoloji öğretiminin durumunun saptaması ve Türkiye'deki mevcut durumla karşılaştırılmasını yapmışlardır. Bu karşılaştırmada adı geçen ülkelerin teknoloji öğretiminde genel bir bilinç geliştirdikleri ve eğitim sistemlerini de buna göre geliştirdikleri ancak Türkiye'de ise bu bilincin nispeten geç geliştiği ortaya çıkmaktadır. Şad ve Arıbaş'ın (2010) tespitleri Üstüner (2010) ile Yıldız ve Karakaya Polat'ı (2012) tamamlamaktadır. 2010'da TODAİE'de gerçekleştirilen ve 2011'de yine TODAİE tarafından Kamu Yönetimi ve Teknoloji temalı VIII. Kamu Yönetimi Forumu ve Sempozyumunda (KAYFOR 2010) genel olarak kamu yönetimi ve teknoloji özel olarak da Kamu Yönetimi eğitim-öğretiminde teknoloji konularında basılı bazı bildiriler vardır. Örneğin, Köseoğlu (2011) 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Sakarya Üniversitesinde uygulaması başlatılan karma öğretim Kamu Yönetimi lisans programını ve öğrenci başarısını normal ve ikinci öğretim programlarıyla uzaktan eğitim ve e-öğrenme tartışmaları ışığında yorumlamaktadır. Aynı eserde Kaya Bensghir (2011) de Yönetim Bilişim Sistemleri disiplini ile Yönetim Bilimi ve Kamu Yönetimi arasındaki kuramsal ve ontolojik ilişkileri --yükseköğretim boyutuna da bakarak-- irdelemektedir.

Altunoğlu (2011) "Kamu Yönetimi Eğitiminde Öğretim Yöntemleri Sorunu" başlıklı editörlü kitap bölümünde, dünyada ve Türkiye'de Kamu Yönetimi bölümlerindeki lisans eğitimini amaç, nitelik ve öğretim yöntemleri bağlamında irdelemektedir. Kamu Yönetiminde öğretim yaklaşımlarını bazı ülkelerdeki gelişmelerle örneklendiren Altunoğlu'na (2011) göre, simülasyon ve örnek olaylar eğitime katkı sağlar; Kamu Yönetimi programlarında neyin öğretileceğine dair kararlardan ziyade bunun nasıl öğretileceği önemli bir sorundur.

Türkiye'de Kamu Yönetimi Düşüncesi Tarihsellik ve Disipliner Bağımlılık başlığıyla doktora tezini kitap olarak yayımlayan Altunok (2011) teknoloji ve e-Devlet başlığında yıllara göre teknoloji ve e-Devlet başlıklı makalelerin dağılımını irdelemektedir. 1960'lı yıllarda başlayan teknoloji yazınındaki ilk çalışmayı İbrahim Yasa (1963) çevirisinde "Gerçek ve Hayal Yönleriyle Otomasyon" başlıklı SBF Dergisi makalesi olarak gören Altunok (2011) Necdet Bulut'un makalesine ve Yahya Kemal Kaya'nın eserine de bu çerçevede yer vermektedir.

E-Devlet uygulamalarının başarısızlıklarını insangücü ve eğitimi --özellikle Kamu Yönetimi eğitimini-- inceledikleri makalede Akıllı, Babaoğlu ve Demircioğlu (2013), teknoloji kullanımındaki gelişmeler ve sorun alanlarını da kapsama almaktadırlar. Kamu Yönetimi

bölümlerinde bilişim teknolojileri konusundaki eksikliğe dikkat çeken yazarların bu makalesi ICEGOV 2012 Konferansında sundukları “E-Government Education at the Public Administration Departments in Turkey” başlıklı bildirisinin genişletilmiş versiyonudur. Editörlü kitap bölümünde, Türkiye’de e-Devlet projelerindeki artışın Kamu Yönetimi eğitimi-öğretimindeki etkisini dersler üzerinden değerlendiren Babaoğlu ve Demircioğlu (2012) Türkiye’deki durumu farklı ülke örnekleriyle karşılaştırırken hem e-Devlet derslerine hem de bilgi ve iletişim teknolojileri derslerine yer vermektedirler.

Karkın ve Özgür (2012) editörlü kitap bölümünde, bilişim ve iletişim teknolojilerinin yönetsel sistem ve süreçlerde kullanım alanlarından birisi olan e-Devlet hizmetlerini dünyadan örneklerle açıklamakta; bu alanda uzun vadede olası değişimlere ve geçişlere dikkat çekmektedirler. Törenli (2012) editörlü kitap bölümünde e-Devlet kavramının eleştirel analizini yaparken e-Devlet’in “elektronik Devlet” olarak açık yazımına yer vermektedir. Törenli “e”nin teknolojiyi tanımlayan bir kısaltma olarak kullanılmasını Devletin işleyişine teknoloji temelli bir dayatma olarak yorumlamaktadır.

Akıllı, Babaoğlu ve Demircioğlu (2013) e-Devlet projelerinde karşılaşılan başarısızlıklarda insan faktörünün ve eğitiminin önemine değinerek Türkiye’deki Kamu Yönetimi bölümlerinde e-Devlet eğitiminin durumunu incelemiştir. Kamu Yönetimi bölümleri müfredatları, Kamu Yönetimi lisans öğrencileriyle gerçekleştirilen anketlerden ve lisans düzeyinde sorumlu öğretim üyelerine yönelik yarı yapılandırılmış mülakat ve soru formundan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Çalışmanın en önemli bulgusu Kamu Yönetimi ve SBKY bölümlerinde Bilişim Teknolojileri ve özellikle e-Devlet derslerine dair önemli bir eksikliğin olmasıdır. M. Kemal Öktem ve Leyla Çiftçi’nin (2020) daha yeni tarihli çalışmasına göre ise aynı bölümlerde e-Devlet dersleri sayıca artmaktadır.

Dünyada Kamu Yönetimi eğitiminde karşılaşılan sorunları 11 başlıkta değerlendiren Özgür ve Cigeroğlu Öztepe’nin (2015) başlıklarından birisi örnek olay, senaryo, simülasyon ve film kullanımınıdır. Yazarlar Kamu Yönetimi eğitiminde teori ve pratikle uyumlu gerçek hayattan örnek olaylar, senaryolar, simülasyonlar ve filmler kullanmayı önermektedirler. Yazarların kısaca ele aldığı bu konuların hepsinin yerinin derinlemesine irdelenmesi bir ihtiyaçtır.

Özgür, Demirdöven ve Kaya (2019) Pamukkale Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde lisans ve Enstitü Anabilim Dalında (EABD) lisansüstü düzeylerde kuruluşundan itibaren, özellikle de 2010’lu yıllarda kullanılan, kimisi üniversite çapında kimisi ise Bölüme özgü olarak başlayan ve sonra yaygınlaşan teknolojileri irdelenmektedirler. Tek bir bölümde ve anabilim dalındaki her türlü eğitim teknolojilerine odaklanan ve bir nevi arşiv oluşturan bu çalışmanın ayrı bir değeri ve derinliği bulunmaktadır.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de akademik yazında Kamu Yönetimi ile teknoloji ilişkisi üzerine yazılı literatür sınırlı iken, Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde teknolojiyle doğrudan ilgili çalışmalar ise daha da sınırlı olup bu spesifik konu genellikle birkaç istisna dışında ara metin boyutunda ya da satır aralarında başka başlıklar altında ele alınmaktadır. Türkiye’de Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde geniş anlamda teknolojinin yerinin irdelenmesi zahmetlidir, zaman alıcıdır ve maddi kaynak gerektirir. Türkiye’de 2010 öncesi dönemde, 1970’lere kadar geriye giden biçimde, Cemal Mihçioğlu’nun (1988) kitabı örneğinde olduğu üzere-- konu satır aralarında dolaylı ve kısa metinlerle ele alınmıştır.

Türkiye'de henüz Kamu Yönetimi eğitimine odaklı bir dergi yoktur. Kamu yönetimi ve teknoloji ilişkisine odaklı 2010 yılında gerçekleştirilen Aslan ve arkadaşlarının editörlüğünde (2011) basılan Kamu Yönetimi ve Teknoloji temalı/konulu KAYFOR -8 Bildiriler Kitabında bile Kamu Yönetimi eğitiminde teknolojiye dair bildiri sayısı hayli sınırlıdır. Yıldız ve Sobacı'nın (2012) editörlü kitabında da Kamu Yönetimi eğitiminde teknoloji pek ele alınmamış; 2017 yılında gerçekleştirilen Dijitalleşme konulu KAYFOR 15'de de önemli değişimler olmamıştır. Konusu Kamu Yönetimi Eğitimi olan 2019 yılındaki KAYFOR 16 teknoloji dahil eğitim-öğretimle ilgili çeşitli spesifik konuların ele alındığı güncel bir etkinlik olarak konuya Covid-19 öncesi artan önemi göstermekteydi.

ABD'de ve Avrupa'da özelde sosyal bilimlerde teknoloji, bilişim sistemleri, insan-makine-teknoloji etkileşimi alanlarında çok sayıda süreli yayın, telif ve editörlü kitap yayımlanmakta ve düzenli ulusal ve uluslararası etkinlikler düzenlenmektedir. Uluslararası literatürde teknoloji kullanımı sorunları lisans ve lisansüstü, öğretim elemanı ve öğrenci, örgün ve uzaktan eğitim, kullanılan teknoloji çeşidi, aktif ve pasif öğrenme, tek bir derse karşı-program bazı gibi bağlamlarda çok çeşitlenerek devam etmektedir. Türkiye'de teknoloji e-Devlet ile uzaktan eğitim alanlarında gelişme gösterirken, Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde aynı gelişme kaydedilememiştir.

Teknolojinin geniş anlamda Kamu Yönetimi eğitimi-öğretiminde öğrenci kabulü ve seçmelerinde, derslerde, ders malzemelerinde, danışmanlıklarda, yoklamalarda, ödev takiplerinde, bilimsel etik kurallarına uyumun takibinde ve mezuniyetlerde kullanımının irdelenmesi daha bütüncül bir inceleme sağlayacaktır. Gerçek hayatla bağı kuvvetli ve sağlıklı Kamu Yönetimi, Kamu Politikası, Siyaset Bilimi ve İşletme eğitimi için öğretim elemanlarının dijital teknolojiler başta olmak üzere yeni teknolojileri ve örnek olayları derslerde düzenli olarak kullanması gereklidir. Bu anlamda yeni teknolojilerin kullanımının lisans ve lisansüstü düzeylerde derslerde kullanımının ötesine geçerek lisansüstü düzeydeki tez izleme toplantıları, seminer sunumu, yeterlilik sınavları, tez savunma sınavları, mezuniyet onay işlemleri de yapılabilir. Nitekim Pamukkale Üniversitesinde Covid -19 döneminden yıllar öncesinden itibaren de, bu toplantılar, sunumlar ve sınavlar Cisco Webex temelli olarak ve Üniversitenin kayıt aldığı ve evrak işlemlerini basitleştirdiği bu çevrimiçi ortamda video konferans sistemi (VKS) kayıtları olduğu için uzun vadeli ve sağlam bir arşiv de oluşmaktadır. Bu anlamda özellikle, Pamukkale Üniversitesinin Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi yüksek lisans ve doktora programlarındaki lisansüstü düzey toplantıların online yapılmasıyla yakın üniversiteler yerine uzak mesafedeki üniversitelerden de yeterlilik, savunma ve tez izleme toplantılarına öğretim üyesi çağrılabilmesinin önü açılmıştır ve bu fırsat aktif olarak kullanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akıllı, H. Serkan, Babaoğlu, Cenay ve Demircioğlu, M. Akif (2013). "Araştırmacıların ve Lisans Öğrencilerinin Görüşleri Işığında E-Devlet Eğitiminde Güncel Gelişmeler", *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30 (3), 120-144.
- Akkoyunlu, Buket ve İmer, Gülriz (1998). "Türkiye'de Eğitim Teknolojisi'nin Görüntüsü", Bekir Özer (Editör), *Modern Eğitimde Yeni Teknolojiler*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Ünite 10, 157-176.

- Akman, Elvettin ve Kocaoğlu, Mustafa (2019). "Kamu Yönetimi Lisans Eğitiminde Teknoloji Kullanımı: Ahi Evran, Çankırı Karatekin ve Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversiteleri Örneği", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15 (1), 118-142.
- Akpınar, Haldun (1998). "Enformasyon Teknolojisi ve İşletmecilik Öğretimine Etkileri", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 39-67.
- Aksoy, H. H. (2003). "Eğitim Kurumlarında Teknoloji Kullanımı ve Etkilerine İlişkin Bir Çözümleme", *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 1 (4), 4-23.
- Alkan, Cevat (1974). "Eğitim Teknolojisi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 339-344.
- Alkan, Cevat (1990). "Çağdaş Eğitim Teknolojisi Kavramı", *Kurgu Dergisi*, 8, 351-367.
- Altunoğlu, Asu (2011). "Kamu Yönetimi Eğitiminde Öğretim Yöntemleri Sorunu", Filiz Kartal (Editör), *Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları*, Ankara, TODAİE, 305-323.
- Altunok, Mustafa (2012). *Türkiye'de Kamu Yönetimi Düşüncesi: Tarihsel ve Disipliner Bağımlılık*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Araya Moreno, E. (2007). "Competency-based educational models for electronic governance: Implications for inclusion and responsiveness in the public service", *Journal of Public Affairs Education / JPAAE*, 13 (1), 79-86.
- Asal, Victor, Kollars, Nina A., Raymond, Chad, and Rosen, Amanda M. (2013). "Editors' Introduction to the Thematic Issue: Bringing Interactive Simulations into the Political Science Classroom", *Journal of Political Science Education / JPSE*, 9 (2), 129-131.
- Ataklı, Aylanur (1991). "Bireysel Öğrenimde Bilgisayar Kullanımı", *Amme İdaresi Dergisi*, 27 (3) Eylül, 99-122.
- Aydın, Mehmet Devrim (2007). "Kamu Hizmetlerinde Bilgi Teknolojileri Uygulamaları: Fırsat ve Tehditler", *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 295-322.
- Ayman Güler, Birgül (1995). "Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyum[u] Genel Raporu", *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, Cilt -I*, Ankara, TODAİE, 1-4.
- Babaoğlu, Cenay ve Demircioğlu, Mehmet Akif (2012). "Türkiye'deki Kamu Yönetimi Bölümleri Müfredatında E-Devlet Derslerinin Durumu", Mehmet Zahid Sobacı ve Mete Yıldız (Editörler), *E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Bölüm 6, 129-150.
- Babaoğlu, Cenay, Akıllı, H. Serkan, and Demircioğlu, M. Akif (2012). "E-Government Education at the Public Administration Departments in Turkey", *Proceedings ICEGOV'12: 6th Int. Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, Albany, New York, ACM, 71-74.
- Balcı, Asım (2003). "E-Devlet: Kamu Yönetiminde Yeni Perspektifler, Fırsatlar ve Zorluklar", Asım Balcı, Ahmet Nohutçu, N. Kemal Öztürk ve Bayram Coşkun (Editörler), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, 1. Baskı*, Ankara, Seçkin, 265-280.
- Bates, A. W. (1994). "Yüksek Öğretimde Videonun Kullanımı", Çeviren: Mehmet Kurt, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 719-734.
- Bensghir, Türksel Kaya (1995). "Kamu Görevlileri Yetiştirilmesinde Bilgi Teknolojileri Eğitimi", *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, Cilt -II*, Ankara, TODAİE, 305-326.
- Bensghir, Türksel Kaya (2002). "Türkiye'de Yönetim Bilişim Sistemleri Disiplininin Gelişimi Üzerine Düşünceler", *Amme İdaresi Dergisi*, 34 (1), Mart, 77-103.

- Bensghir, Türksel Kaya (2011). "Yönetişim Bilişim Sistemleri Disiplininin Yönetim Bilimi ile Kuramsal Etkileşimleri", Onur Ender Aslan ve diğerleri (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR (8) 2010: Kamu Yönetimi ve Teknoloji*, Ankara, TODAİE, 628-648.
- Bircan, İsmail ve Okutan, M. Erdal (2011). "Eğitim Hakkı Çerçevesinden Uzaktan Eğitim ve Yaşam Boyu Öğrenme", Onur Ender Aslan ve diğerleri (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR (8) 2010: Kamu Yönetimi ve Teknoloji*, Ankara, TODAİE, 540-548.
- Bozkurt, Aras (2017). "Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını", *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, AUAd*, 3 (2), 85-124.
- Bromley, Pam (2013). "Active Learning Strategies for Diverse Learning Styles: Simulations are Only One Method", *PS: Political Science & Politics*, 46 (4), October, 818-822.
- Bulut, Necdet (1977). "Kamu Kuruluşları ve Bilgisayar", *Amme İdaresi Dergisi*, 10 (3), 49-71.
- Cem, C. (1975). "Türk Kamu Yönetimine Toplu Bir Bakış", *Amme İdaresi Dergisi*, 8 (4), 3-23.
- Çankaya, Mücellidoğlu Ali (1968). *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, "Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte" (Mülkiye Şeref Kitabı), Ankara, Mars Matbaası.
- Çiçek, Saynur (2020). *Türkiye'de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitim-Öğretimi: Alanyazınsal Gelişim ve Eğilimler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Denizli.
- Çiner, Can Umut (2015). "Kamu Yönetimi Eğitimi ve Öğretimi Literatürü Üzerine Bir Çözümleme", Murat Okcu, Bekir Parlak ve Elvettin Akman (Editörler), *Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler*, Bursa, Ekin, 3-24.
- Çoban, Serhat (2014). *Kapitalizmde Yeniden Yapılanma ve Eğitimde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı: Dünya'da ve Türkiye'de Açık ve E-Öğrenme Uygulamaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara.
- Demir, Ahmet (1970). *Çağdaş Teknolojik Gelişmeler: Sosyo-Ekonomik Etkileri İle*, Birinci Basım, Ankara, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi. dspace.ankara.edu.tr
- Demir, Ahmet (1981). *Çağdaş Teknolojik Gelişmeler: Sosyo-Ekonomik Etkileri İle*, Genişletilmiş Üçüncü Basım, Ankara, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Demircioğlu, İsmail H. (2014). "Tarih Öğretimi, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı", İsmail H. Demircioğlu ve İbrahim Turan (Editörler), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, Bölüm 1, 1-13.
- Demircioğlu, İsmail H. ve Turan, İbrahim (Editörler) (2014). *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.
- Dikmen, Ahmet Alpay (2014). *Makine, İş, Kapitalizm ve İnsan*, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, Nota Bene.
- Doğu, Ali H. (2007). "Bilgi Teknolojileri Eğitiminde Teknolojik Alt Yapının Önemi: KTÜ İİBF Modeli", *Dumlupınar Üniversitesi Akademik Bilişim*, 31 Ocak - 2 Şubat 2007, 20-25.
- Efe, Seda, Kervankıran, İsmail ve Gül, Hüseyin (2017). "Dijital Çağda SBKY Eğitiminde Bilgi Teknolojilerinin Yeri: CBS Örneği", Murat Okcu ve Hüseyin Gül (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR (15) 2017: Kamu Yönetimi ve Kamu Politikasında Dijitalleşme*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 439-441.
- Efe, Seda, Kervankıran, İsmail ve Gül, Hüseyin (2018). "Kamu Yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemleri", Veysel Erat, Cengiz Ekiz ve İbrahim Arap (Derleyenler), *Quo Vadis: Kamu Yönetimi*, Ankara, Nika Yayınevi, 12. Bölüm, 489-517.
- Ergun, Turgay (2004). *Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama*, Ankara, TODAİE.

- Ergun, Turgay ve Polat, Aykut (1978). *Kamu Yönetimine Giriş*, Ankara, TODAİE.
- Genç, Fatma Neval (2015). "Türkiye'de Kamu Yönetimi Alanında Düzenlenen Bilimsel Etkinliklerde 'Kamu Yönetimi Eğitimi' Teması", Murat Okcu, Bekir Parlak ve Elvettin Akman (Editörler), *Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler*, Bursa, Ekin, 349-378.
- Glover, Robert W., and Tagliarina, Daniel (Editors) (2013). *Teaching Politics beyond the Book: Film, Texts, and New Media in the Classroom*, New York, London, New Delhi, Bloomsbury.
- Gül, Hüseyin (2015). "Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitiminin Genel Çerçevesi ve Temel Eğilimler", Murat Okcu, Bekir Parlak ve Elvettin Akman (Editörler), *Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler*, Bursa, Ekin, 127-160.
- Gül, Hüseyin, Akman, Çiğdem, Akman, Elvettin, Negiz, Nilüfer ve Kiriş, Hakan Mehmet (2017). "Nasıl Bir Kamu Yönetimi Eğitimi? Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayı Çıktılarının Bir Değerlendirmesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Dergisi (YYÜ SBED)*, 1, Özel sayı 4, 17-28.
- Güler, E. Zeynep (2009). "Siyaset Bilimi Eğitiminde Yeni Yöntem Arayışları: 'Avrupa' Üzerine Düşünen Filmler", *İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 40, 167-180.
- Güvemli, Oktay (2003). *İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Tarihi*, İstanbul, Avcıol Basım Yayın.
- Hasırcı, Metin (1995). *Mehmet Ali Aynı Daru'l-fünun Tarihi*, İstanbul, Pınar Yayınları.
- Heper, Metin ve Berkman, A. Ümit (1979). "Türkiye'de Kamu Yönetimi Araştırma ve Eğitiminde Kavramsal Kuram ve Yöntem Sorunları", *Amme İdaresi Dergisi*, 12 (2), 3-18.
- Hung, Min-Ling (2016). "Teacher readiness for online learning: scale development and teacher Perceptions", *Computers & Education*, 94, 120-133.
- Hung, Min-Ling, Chou, Chien, Chen, Chao-Hsiu, & Own, Zang-Yuan (2010). "Learner readiness for online learning: Scale development and student perceptions", *Computers & Education*, 55 (3), November, 1080-1090.
- İnam, Ahmet (2009). *Teknoloji Benim Neyim Oluyor?*, 3. Baskı, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, ODTÜ Geliştirme Vakfı.
- Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayı* (2015). Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Isparta. (Çalıştayı çıktılarının özet değerlendirmesi için bakınız: Gül vd., 2017, YYÜ SBED, Özel Sayı 4, tam künye bu kaynakçada yer almaktadır.)
- Karkın, Naci ve Özgür, Hüseyin (2012). "Türkiye'nin Yönetimsel Düzeninde E-Devletten E-Yönetişime Geçiş", Mehmet Zahid Sobacı ve Mete Yıldız (Editörler), *E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Bölüm 4, 85-102.
- Karkın, Naci & Gürses, Fatih (2021). "An analysis of the public administration curricula in Turkey: Realities, expectations, and attitudes towards novel courses", *Teaching Public Administration / TPA*, Sage, <https://doi.org/10.1177/0144739421997514>
- Kaya, Yahya Kemal (1974). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika, Eğitim, Kalkınma*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Kaya, Yahya Kemal (1984). *Eğitim Yönetimi*, Ankara, TODAİE.

- Kaya, Yahya Kemal (1989). *İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış: Eğitimde Model Arayışı*, Ankara, Bilim.
- Kaya, Yahya Kemal (2015). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika, Eğitim, Kalkınma*, 6. Bası Ankara, Pegem Akademi.
- KAYFOR 15 (2017). *Kamu Yönetimi Forumu ve Sempozyumu: Kamu Yönetimi ve Kamu Politikasında Dijitalleşme*, 1-4 Kasım 2017, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ). Tam metin basılı seçili bildirimler için bakınız: SDÜ İİBF Dergisi (2017). KAYFOR 15 Özel Sayısı.
- KAYFOR 8 (2010). *Kamu Yönetimi ve Teknoloji*, 7-9 Mayıs 1997, Ankara, TODAİE.
- Kerrigan, John E. & Luke, Jeffrey S. (1989). "Public Administration Education and Training in the Third World: Problems and Opportunities", *Policy Studies Review [Review of Policy Research]*, 8 (4), 904-912.
- Keser, Hafize (1982). "Teknoloji Eğitimi", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 7 (40), 41-45.
- Keser, Hafize (1988). *Bilgisayar Destekli Öğretim İçin Bir Model Önerisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kiriş, Hakan Mehmet ve Gül, Hüseyin (2017). "Büyük Veri Analizi Temelinde Türkiye'de Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi (SBKY) ile Kamu Yönetimi (KY) Bölümleri Sıralaması ve Değerlendirmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, KAYFOR 15 Özel Sayısı, 2109-2131.
- Köseoğlu, Özer (2011). "Öğretim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme", Onur Ender Aslan ve diğerleri (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR 2010: Kamu Yönetimi ve Teknoloji*, Ankara, TODAİE, 522-539.
- Köseoğlu, Özer (2012). "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Eğitim Politikaları Bağlamında E-Öğrenme", Mehmet Zahid Sobacı ve Mete Yıldız (Editörler), *E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 407-428.
- Kraemer, Kenneth L., and Dedrick, Jason (1997). "Computing and Public Organizations", *Journal of Public Administration Research and Theory / J-PART*, 7 (1) 89-112.
- Leblebici, Doğan Naci, Öktem, M. Kemal ve Aydın, Mehmet Devrim (2003). "Türkiye'de Kamu Kesiminde Bilgi Teknolojileri Uygulamaları ve E-Bürokrasi: Örgütsel Dönüşüm Üzerindeki Etkiler", *Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi*, Ankara, TODAİE, 501-512.
- McQuiston, James, and Manoharan, Aroon P. (2020). "E-Government and information technology coursework in public administration programs in Asia", *Teaching Public Administration / TPA*, December, <https://doi.org/10.1177/0144739420978249>.
- Mihçioğlu, Cemal (1988). *Türkiye'de Çağdaş Kamu Yönetimi Öğretiminin Başlangıç Yılları*, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF.
- Northrop, Alana (1987) "Computing Education in Public Administration Journals and Textbooks", *Social Science Computer Review*, 15 (1), 40-47.
- Northrop, Alana (1999). "The Challenge of Teaching Information Technology in Public Administration Graduate Programs", G. David Garson (Ed.), *Information Technology and Computer Applications in Public Administration: Issues and Trends*, Hershey, PA and London, Idea Group Publishing, 7-22.
- Okcu, Murat, Parlak, Bekir ve Akman, Elvettin (Editörler) (2015). *Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler*, Bursa, Ekin.

- Okuyucu, Aras ve Yıldız, Mete (2017). "Woodrow Wilson ve Max Weber Hollywood'da: Kamu Yönetimi Eğitiminde Filmlerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme", Murat Okcu ve Hüseyin Gül (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR 2017: Kamu Yönetimi ve Kamu Politikasında Dijitalleşme, Bildiri Özetleri Kitabı*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 59-60.
- Onder, Murat & Brower, Ralph S. (2013). "Public Administration Theory, Research, and Teaching: How Does Turkish Public Administration Differ?", *Journal of Public Affairs Education / JPAE*, 19 (1), 117-139.
- Öktem, M. Kemal (2004). "Bilgi Teknolojileri ve Kamu Yönetimi", Uğur Ömürgönülşen ve M. Kemal Öktem (Derl.), *Kamu Yönetimi: Gelişimi ve Güncel Sorunları*, Ankara, İmaj, 139-186.
- Öktem, M. Kemal ve Aydın, Mehmet Devrim (2005). "Bilgi Teknolojileri ve Türk Kamu Yönetiminde Dönüşüm", *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 23 (2), 257-282.
- Öktem, M. Kemal ve Çiftçi, Leyla (2020). "Kamu Yönetiminde Teknoloji Kullanımı ve Teknoloji Eğitimi: Türkiye Açısından Bir Analiz", *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi (KAYTEK)*, 2 (1), 61-71. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaytek/issue/56393/700560>
- Ömürgönülşen, Uğur (2007). "Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminde Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler (1982-2006)", *Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) -IV: Kuramdan Uygulamaya (Yönetim ve Reform) Bildiriler Kitabı*, 8-9-10.11.2006, Muğla Üniversitesi, 361-386.
- Ömürgönülşen, Uğur (2010). "Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminde Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler: Mevcut Durum, Sorun Alanları ve Gelişme Eğilimleri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65 (3), 123-161.
- Özer, A. Cevat (1995). "Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programının Gelişimi ve Mezunlar Araştırması", *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri*, Cilt -II, Ankara, TODAİE, 339-347.
- Özer, Bekir (1989). "Türkiye'de Uzaktan Eğitim: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin Uygulamaları", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 1-24.
- Özgür, Hüseyin (2015). "Yerel Yönetimler ve Kent Yönetimi Eğitimi", *SDÜ Kamu Yönetimi Eğitimi Çalıştayı*, 12-14.11.2015, Isparta, SDÜ, İİBF, Basılmamış Tam Metin Bildiri.
- Özgür, Hüseyin ve Cigeroğlu Öztepe, Mısra (2015). "Dünya'da Kamu Yönetimi Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar", Murat Okcu, Bekir Parlak ve Elvettin Akman (Editörler), *Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Geleceğe Küresel ve Ulusal Perspektifler*, Bursa, Ekin, 247-294.
- Özgür, Hüseyin ve Çiçek, Saynur (2017). "Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitim ve Öğretimi Literatüründe Teknoloji: Eğilimler, Gelişmeler, Sorunlar", Murat Okcu ve Hüseyin Gül (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR (15) 2017: Kamu Yönetimi ve Kamu Politikasında Dijitalleşme, Bildiri Özetleri Kitabı*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 482-483.
- Özgür, Hüseyin, Demirdöven, Burcu ve Kaya, Büşra (2019). "Kamu Yönetiminde İnteraktif Eğitim Uygulamaları: Pamukkale Üniversitesi Örneği", *6. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, Bildiri Özetleri Kitabı, 142.
- Parlak, Bekir (2017). "Dijital Çağda Eğitim: Olanaklar ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz", *SDÜ, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, KAYFOR 15 Özel Sayısı, 1741-1759.
- Peker, Ömer (1995). *Yönetici Eğitimi, İkinci Baskı*, Ankara, TODAİE.

- Perlman, Bruce J. (2019). "A Qualitative Analysis of JPAA's International Context Articles: Comparative Emphasis in Public Affairs Education", *Journal of Public Affairs Education / JPAA*, 25 (1), 30-50.
- Polatoğlu, Aykut (1994). "Türk Kamu Yönetiminde Bilgisayar Kullanma Alanları ve Sorunları", *Amme İdaresi Dergisi*, 27 (4), Aralık, 63-81.
- Porter, Theodore M. (1986). *The Rise of Statistical Thinking, 1820-1900*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press.
- Purón-Cid, Gabriel (2017). "Information Technology Strategy and Management Curricula in Public Administration Education in Latin America", *Journal of Public Affairs Education / JPAA*, 23 (3), 903-924.
- Sadioğlu, Uğur ve Yıldız, Mete (2007). "Kamu Yönetimi ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Bir Bibliyografik Analiz", *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 25 (2), 325-359.
- Sarıtaş, Emel ve Barutçu, Süleyman (2020). "Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma", *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 11 (1), 5-22.
- Sezen, Seriyeye (1995). "Kamu Yönetimi Öğretimi: Özellikler ve Sorunlar Grup Raporu", *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, Cilt -II*, Ankara, TODAİE, 245-247.
- Sobacı, Mehmet Zahid ve Yıldız, Mete (Editörler) (2012). *E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Şad, S. Nihad ve Arıbaş, Sabahattin (2010). "Bazı Gelişmiş Ülkelerde Teknoloji Eğitimi ve Türkiye İçin Öneriler", *Millî Eğitim*, 185, 278-299.
- Timur, Taner (2000). *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, Ankara, İmge Kitabevi.
- Törenli, Nurcan (2012). "E-Devlet Kavramının Eleştirel Bir Analizi", Mehmet Zahid Sobacı ve Mete Yıldız (Editörler), *E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 599-622.
- Tural, Erkan (2014). *Türkiye'de Kamu Yönetimi Eğitiminin TODAİE Tarihi: 1940-1990*, Ankara, TODAİE.
- Turan, İbrahim (2014). "Tarih Öğretiminde Bilişim Teknolojileri", İsmail H. Demircioğlu ve İbrahim Turan (Editörler), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, 2. Baskı*, Ankara, Pegem Akademi, Bölüm 10, 207-224.
- Turan, İlter (2015). "... Son Derece Vasata Doğru Giden Bir Akademik Ortam İçindeyiz", Boğaç Erozan (Söyleşiyi Gerçekleştiren), Pınar Uyan Semerci, Boğaç Erozan, Nihal İncioğlu (Derl.), *Siyasetin Bilimi: İlter Turan'a Armağan*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 19-52.
- Turhan, Gökhan ve Okcu, Murat (2018). *Siyasette Dijital Yerliler ve Göçmenler*, İstanbul, Gece Kitaplığı.
- Tutkunca, Taylan (2020). *Yükseköğretim İşletme Eğitiminde Bilgisayar Tabanlı Simülasyon Kullanımı: Capitalism Lab Uygulaması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Tarsus, Mersin.
- Üstüner, Yılmaz (2011). "Kamu Yönetimi ve Teknoloji", Onur Ender Aslan ve diğerleri (Yayına Hazırlayanlar), *KAYFOR 2010: Kamu Yönetimi ve Teknoloji*, Ankara, TODAİE, 3-11.

- Varoğlu, Kadir ve Varoğlu, Demet (1995). "Yönetici Eğitiminde Karar Verme Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çalışma", *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, Cilt -II*, Ankara, TODAİE, 327-337.
- Yaman, Murat, Bilgin, Abdülbaki ve Çakır, Erkan (2020). "Dijital Çağda Kamu Yönetimi Lisans Müfredatları: Türkiye Üzerine Bir İnceleme", *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi (KAYTEK)*, 2 (1) 28-40.
- Yasa, İbrahim (Çeviren) (1963). "Gerçek ve Hayal Yönleriyle Otomasyon", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 18 (1), 255-263.
- Yıldız, Mete ve Karakaya Polat, Rabia (2012). "Türkiye'deki E-Devlet Araştırma ve Uygulamalarının Eleştirel Bir Değerlendirmesi ve Öneriler", Mehmet Zahid Sobacı ve Mete Yıldız (Editörler), *E-Devlet: Kamu Yönetimi-Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 623-648.
- Yıldız, Mete; Demircioğlu, Mehmet Akif, and Babaoğlu, Cenay (2016). "E-Government Education in Turkish Public Administration Graduate Programs: Past, Present, and Future", *Journal of Public Affairs Education / JPAE*, 22 (2), 287-302.
- Yıldız, Mete (2007). "E-government Research: Reviewing the Literature, Limitations, and Ways Forward", *Government Information Quarterly*, 24 (3), 646-665.
- Yıldız, Mete; Babaoğlu, Cenay, and Demircioğlu, Mehmet Akif (2011). "Teaching Public Policy to Undergraduate Students: Issues, Experiences, and Lessons in Turkey", *Journal of Public Affairs Education (JPAE)*, 17 (3), 343-365.